

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 20.7.2021
SWD(2021) 724 final

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

**Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου
Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία**

που συνοδεύει το έγγραφο

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

**Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου
Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση**

{COM(2021) 700 final} - {SWD(2021) 701 final} - {SWD(2021) 702 final} -
{SWD(2021) 703 final} - {SWD(2021) 704 final} - {SWD(2021) 705 final} -
{SWD(2021) 706 final} - {SWD(2021) 707 final} - {SWD(2021) 708 final} -
{SWD(2021) 709 final} - {SWD(2021) 710 final} - {SWD(2021) 711 final} -
{SWD(2021) 712 final} - {SWD(2021) 713 final} - {SWD(2021) 714 final} -
{SWD(2021) 715 final} - {SWD(2021) 716 final} - {SWD(2021) 717 final} -
{SWD(2021) 718 final} - {SWD(2021) 719 final} - {SWD(2021) 720 final} -
{SWD(2021) 721 final} - {SWD(2021) 722 final} - {SWD(2021) 723 final} -
{SWD(2021) 725 final} - {SWD(2021) 726 final} - {SWD(2021) 727 final}

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από το 2007 που προσχώρησε η Ρουμανία στην ΕΕ, η Επιτροπή παρακολουθεί τις μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται στους τομείς της δικαιοσύνης και της καταπολέμησης της διαφθοράς μέσω του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου (στο εξής: ΜΣΕ), ο οποίος παρέχει σημαντικό πλαίσιο για την πρόοδο που σημειώνεται στους εν λόγω τομείς. Ο ΜΣΕ συνεχίζει να λειτουργεί παράλληλα με τον μηχανισμό για το κράτος δικαίου, αναπόσπαστο μέρος του οποίου είναι η Ρουμανία —όπως και κάθε άλλο κράτος μέλος μέχρι να εκπληρωθούν επιτυχώς όλα τα κριτήρια αναφοράς.

Η κυβέρνηση προτείνει μεταρρυθμίσεις για να αντιμετωπίσει τις ανησυχίες που προέκυψαν από τις τροποποιήσεις των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν την περίοδο 2017-2019 και προκάλεσαν κριτική για τον αρνητικό αντίκτυπο που επέφεραν στην ανεξαρτησία, την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης. Το Δικαστήριο της ΕΕ, σε προδικαστική απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, εξέτασε αρκετές πτυχές των εν λόγω μεταρρυθμίσεων και επιβεβαίωσε τις συγκεκριμένες ανησυχίες, ιδίως όσον αφορά το Τμήμα για τη Διερεύνηση Αξιόποιων Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα. Στο Κοινοβούλιο εξετάζεται σχέδιο νόμου για την κατάργηση αυτού του Τμήματος. Έχει κινηθεί νομοθετική διαδικασία με στόχο την τροποποίηση των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης. Οι ελλείψεις σε ανθρώπινους πόρους έχουν ενταθεί επειδή δεν έχουν γίνει προσλήψεις νέων δικαστικών λειτουργών, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός δικαστικών λειτουργών έχει συνταξιοδοτηθεί. Εξαιτίας των εν λόγω ελλείψεων οι δικαστικοί λειτουργοί υφίστανται μεγαλύτερη πίεση και αυτή η κατάσταση έχει επιπτώσεις στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της απονομής δικαιοσύνης.

Το θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς έχει μεν ολοκληρωθεί, αλλά για να καταστεί αποτελεσματικό απαιτείται σταθερή πολιτική βούληση, για το οποίο άλλωστε η κυβέρνηση έχει δεσμευθεί. Η έγκριση νέας στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς για την περίοδο 2021-2025 αποτελεί βασική προτεραιότητα. Έχει βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα της έρευνας και της επιβολής κυρώσεων για υποθέσεις διαφθοράς σε μεσαία και υψηλά κλιμάκια εργαζομένων, και με αυτόν τον τρόπο επιβεβαιώνεται το προηγούμενο ιστορικό επιδόσεων. Η Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης της Διαφθοράς έχει επιδείξει σημαντικά αποτελέσματα, παρόλο που οι τροποποιήσεις των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης κατά την περίοδο 2017-2019 εξακολουθούν να παρακωλύουν σε σημαντικό βαθμό την εύρυθμη λειτουργία της. Εξακολουθούν να είναι αναγκαίες οι τροποποιήσεις των ποινικών κωδίκων. Ελλείπει σταθερών νομοθετικών λύσεων και λύσεων πολιτικής στις αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου, υπάρχουν αυξημένα εμπόδια και παρατηρείται ανασφάλεια δικαίου που επηρεάζουν την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η ενίσχυση της θεσμικής συνεργασίας στο πλαίσιο των εκλογών του 2020 θα μπορούσε να σηματοδοτήσει μια αλλαγή προσέγγισης όσον αφορά την ακεραιότητα των αιρετών αξιωματούχων. Η υπηρεσία για τη διαχείριση των κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων παραμένει πλήρως λειτουργική, ενώ όσον αφορά τη σύγκρουση συμφερόντων, το ηλεκτρονικό σύστημα PREVENT έχει αποδειχθεί αποτελεσματικό.

Εφαρμόζονται νομικές εγγυήσεις για την ελευθερία και την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες όσον αφορά την εφαρμογή και την επιβολή του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, ιδίως όσον αφορά την πρόσβαση σε πληροφορίες. Το Εθνικό Οπτικοακουστικό Συμβούλιο εξακολουθεί να μη διαθέτει τους πόρους για την πλήρη εκτέλεση των καθηκόντων του, ενώ η λήξη της θητείας αρκετών μελών του επηρέασε την άσκηση των δραστηριοτήτων του. Η διαφάνεια όσον αφορά το καθεστώς ιδιοκτησίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας εξακολουθεί να είναι ελλιπής. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ενδέχεται να είναι ευάλωτα σε πολιτικές πιέσεις, ιδίως όταν τα

έσοδά τους εξαρτώνται από την κρατική διαφήμιση. Εξακολουθούν να αναφέρονται αγωγές για συκοφαντική δυσφήμιση κατά ερευνητών δημοσιογράφων. Στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας έλαβαν στήριξη μέσω κεφαλαίων που διατέθηκαν για κυβερνητικές εκστρατείες στα μέσα μαζικής επικοινωνίας με στόχο την πρόληψη της εξάπλωσης της νόσου COVID-19.

Εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες όσον αφορά τη σταθερότητα και την προβλεψιμότητα της νομοθεσίας, δεδομένου ότι η νομοθεσία αλλάζει συχνά και οι νόμοι που προκύπτουν μπορεί να είναι αντιφατικοί, καθώς και όσον αφορά την περιορισμένη χρήση των εκτιμήσεων των επιπτώσεων. Μετά το δημοψήφισμα του Μαΐου του 2019, δεν εκδόθηκαν πολλά έκτακτα κυβερνητικά διατάγματα στον τομέα της δικαιοσύνης. Στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, έχει τεθεί σε εφαρμογή η κατάσταση συναγερμού και διεξάγεται αυξημένος κοινοβουλευτικός έλεγχος. Μετά την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ της 18ης Μαΐου 2021 σχετικά με διάφορες πτυχές των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης, το Συνταγματικό Δικαστήριο εξέδωσε απόφαση στις 8 Ιουνίου 2021 με την οποία εγείρονται σοβαρές ανησυχίες καθώς αμφισβητεί την αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ. Το 2020 τροποποιήθηκε η νομοθεσία για τις ενώσεις και τα ιδρύματα προκειμένου να μειωθεί ο φόρτος γραφειοκρατίας για τις ΜΚΟ.

Ο μηχανισμός συνεργασίας και ελέγχου (ΜΣΕ) θεσπίστηκε το 2007, κατά την προσχώρηση της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και αποτέλεσε μεταβατικό μέτρο προκειμένου να διευκολυνθούν οι διαρκείς προσπάθειες της Ρουμανίας για τη μεταρρύθμιση του δικαστικού της συστήματος και την ενίσχυση της καταπολέμησης της διαφθοράς¹. Σύμφωνα με την απόφαση για τη θέσπιση του μηχανισμού και όπως υπογραμμίζεται από το Συμβούλιο, η αποστολή του ΜΣΕ λήγει με την επιτυχή εκπλήρωση όλων των στόχων αναφοράς που ισχύουν για τη Ρουμανία. Στις εκθέσεις του Ιανουαρίου του 2017, η Επιτροπή εξέδωσε ολοκληρωμένη αξιολόγηση για την πρόοδο της Ρουμανίας κατά τα δέκα έτη λειτουργίας του ΜΣΕ. Σε αυτές τις εκθέσεις καθορίστηκε επίσης η πορεία προς την ολοκλήρωση του μηχανισμού με βάση 12 τελικές βασικές συστάσεις οι οποίες, εφόσον τηρηθούν, θα είναι επαρκείς για την επίτευξη των στόχων του ΜΣΕ, εφόσον δεν μεσολαβήσουν εξελίξεις που θα ανατρέψουν την πορεία της προόδου. Στην έκθεση του Νοεμβρίου του 2018 η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εξελίξεις είχαν ανατρέψει ή είχαν θέσει σε αμφισβήτηση τη μη αναστρεψιμότητα της προόδου και ότι έπρεπε να διατυπωθούν οκτώ πρόσθετες συστάσεις. Στην πιο πρόσφατη έκθεση του ΜΣΕ η οποία εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2021, η Επιτροπή αξιολόγησε ότι σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά τις 12 συστάσεις που διατυπώθηκαν τον Ιανουάριο του 2017 και τις οκτώ πρόσθετες συστάσεις που διατυπώθηκαν τον Νοέμβριο του 2018. Η εν λόγω έκθεση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από το 2019 που παρουσιάστηκε η τελευταία έκθεση του ΜΣΕ, είναι σαφώς θετική η κατάσταση στο πλαίσιο των κριτηρίων αναφοράς του μηχανισμού και εξέφρασε την ικανοποίησή της για το γεγονός ότι το 2021 δόθηκε ισχυρή νέα ώθηση στις μεταρρυθμίσεις και την αποκατάσταση της οπισθοδρόμησης που παρατηρήθηκε την περίοδο 2017-2019. Το αποτέλεσμα είναι ότι έχει σημειωθεί πρόοδος ως προς όλες τις υπόλοιπες συστάσεις του ΜΣΕ ενώ πολλές βρίσκονται σε πορεία εκπλήρωσης, εφόσον η πρόοδος παραμείνει σταθερή².

¹ Κατόπιν των συμπερασμάτων του Συμβουλίου των Υπουργών της 17ης Οκτωβρίου 2006 (13339/06) ο μηχανισμός θεσπίστηκε με απόφαση της Επιτροπής της 13ης Δεκεμβρίου 2006 [C(2006) 928].

² Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου [COM(2021) 370 final].

I. ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Το ρουμανικό δικαστικό σύστημα διαρθρώνεται σε τέσσερις βαθμούς δικαιοδοσίας, τόσο για τα πολιτικά όσο και για τα στρατιωτικά δικαστήρια: πρωτοβάθμια επαρχιακά δικαστήρια, τακτικά και ειδικά δικαστήρια, εφετεία³ και Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο. Το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο εκδικάζει, σε πρώτο βαθμό και κατ' έφεση, ποινικές υποθέσεις για ορισμένες κατηγορίες προσώπων⁴, καθώς και εφέσεις για ορισμένες αστικές και διοικητικές υποθέσεις. Θεμελιώδης ρόλος του συγκεκριμένου Δικαστηρίου είναι η διασφάλιση της ομοιομορφης ερμηνείας και εφαρμογής της νομοθεσίας από τα υπόλοιπα δικαστήρια. Το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, που είναι επιφορτισμένο με την εγγύηση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, υποδιαιρείται σε δύο τμήματα, το τμήμα για τους δικαστές και το τμήμα για τους εισαγγελείς. Κάθε τμήμα είναι αποκλειστικά αρμόδιο για την πρόσληψη και διαχείριση της σταδιοδρομίας δικαστών και εισαγγελέων αντίστοιχα, ενώ λειτουργεί και ως πειθαρχικό δικαστήριο σε πειθαρχικά ζητήματα. Προϊστάμενος της εισαγγελικής υπηρεσίας είναι ο γενικός εισαγγελέας της Εισαγγελίας του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου. Η Εισαγγελία περιλαμβάνει ειδικές δομές με ειδική δικαιοδοσία και οργάνωση, όπως είναι η Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης της Διαφθοράς (στο εξής: DNA) και η Διεύθυνση Έρευνας και Καταπολέμησης του Οργανωμένου Εγκλήματος και της Τρομοκρατίας (στο εξής: DPCOT), στις οποίες επικεφαλής είναι προϊστάμενοι εισαγγελείς, ενώ από το 2018 περιλαμβάνει επίσης το Εισαγγελικό Τμήμα για τη Διερεύνηση Αξιοποινών Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα (στο εξής: SIIJ)⁵. Υπάρχουν επίσης και στρατιωτικές εισαγγελίες. Ο γενικός εισαγγελέας και οι προϊστάμενοι εισαγγελείς των ειδικών δομών, δηλαδή της DNA και της DPCOT, διορίζονται από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας μετά από πρόταση του υπουργού Δικαιοσύνης και κατόπιν μη δεσμευτικής γνωμοδότησης του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου⁶. Η Ρουμανία αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Η ρουμανική Εθνική Ένωση Δικηγορικών Συλλόγων είναι νομικό πρόσωπο δημόσιου συμφέροντος, το οποίο αποτελείται από το σύνολο των 41 δικηγορικών συλλόγων που υπάρχουν στη Ρουμανία. Το Συνταγματικό Δικαστήριο είναι υπεύθυνο για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων και τη διευθέτηση συγκρούσεων συνταγματικού χαρακτήρα μεταξύ των δημοσίων αρχών.

Ανεξαρτησία

Η αντίληψη που έχει ο γενικός πληθυσμός για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης κινείται σε μέτριο επίπεδο, μολονότι έχει βελτιωθεί σημαντικά σε σύγκριση με την αντίληψη που επικρατούσε τα προηγούμενα έτη. Η αντίληψη που έχει σήμερα ο γενικός πληθυσμός για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης κινείται σε μέτριο επίπεδο (51 %), ποσοστό

³ Τα εφετεία εκδικάζουν τόσο σε πρώτο βαθμό (πιο πολύπλοκες υποθέσεις) όσο και σε δεύτερο βαθμό, δηλαδή εφέσεις κατά αποφάσεων που έχουν εκδοθεί από δικαστήρια κατώτερου βαθμού.

⁴ Το ποινικό τμήμα του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου εκδικάζει, ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο, υποθέσεις οι οποίες αφορούν αδικήματα που διαπράττονται από γερουσιαστές, βουλευτές και Ρουμάνους ευρωβουλευτές, μέλη της κυβέρνησης, δικαστές του Συνταγματικού Δικαστηρίου, μέλη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, δικαστές του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, καθώς και από εισαγγελείς της Εισαγγελίας του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου.

⁵ Στις Εισαγγελίες των εφετείων προϊστανται γενικοί εισαγγελείς, ενώ στις εισαγγελίες των δικαστηρίων και των επαρχιακών δικαστηρίων προϊστανται εισαγγελείς πρωτοδικών.

⁶ Ο προϊστάμενος εισαγγελέας του Τμήματος για τη Διερεύνηση Αξιοποινών Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα διορίζεται με ειδική διαδικασία, στην οποία συμμετέχουν μόνο τα μέλη του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου.

το οποίο έχει σημειώσει αύξηση από το 37 % το 2020⁷. Μεταξύ των εταιρειών η αντίληψη που επικρατεί για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης κινείται σε μέτριο επίπεδο (45 %), ενώ σημειώθηκε μείωση κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2020⁸. Μολονότι ο λόγος που αναφέρεται συχνότερα από τον γενικό πληθυσμό για την εκλαμβανόμενη έλλειψη ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης παραμένει η παρέμβαση ή η πίεση από πλευράς κυβέρνησης και πολιτικών, πρώτη πηγή ανησυχίας μεταξύ των εταιρειών αποτελεί η παρέμβαση ή η πίεση από φορείς οικονομικών συμφερόντων ή άλλων συμφερόντων ειδικής φύσεως⁹.

Οι τροποποιήσεις των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο 2017-2019 βρίσκονται σε στάδιο επανεξέτασης. Οι νόμοι στον τομέα της δικαιοσύνης, όπως τροποποιήθηκαν μεταξύ των ετών 2017 και 2019, καθορίζουν το καθεστώς των δικαστικών και διέπουν την οργάνωση του δικαστικού συστήματος και του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου¹⁰. Οι εν λόγω νόμοι έχουν καίρια σημασία για την ανεξαρτησία των δικαστικών και την εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης. Οι τροποποιήσεις των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης, οι οποίες εξακολουθούν να ισχύουν, είχαν σοβαρό αντίκτυπο στην ανεξαρτησία, την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα του δικαστικού συστήματος¹¹. Τα μείζονα ζητήματα που εντοπίστηκαν αφορούσαν, ειδικότερα, τη σύσταση Τμήματος για τη Διερεύνηση Αξιόποιων Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα (SIIJ), το σύστημα αστικής ευθύνης δικαστών και εισαγγελέων, τα καθεστώτα πρόωρης συνταξιοδότησης, την είσοδο στο επάγγελμα, καθώς και το καθεστώς και τον διορισμό υψηλόβαθμων εισαγγελέων¹². Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου καθώς και στην έκθεση του ΜΣΕ για το 2021¹³, η εφαρμογή των τροποποιημένων νόμων επιβεβαίωσε σύντομα τις ανησυχίες, ενώ προέκυψαν και νέα ζητήματα κατά τα ενδιάμεσα έτη. Δεδομένου ότι οι τροποποιημένοι νόμοι είναι ακόμη σε ισχύ, παραμένουν οι ανησυχίες όσον αφορά τις δυσμενείς επιπτώσεις αυτών στη λειτουργία του δικαστικού συστήματος. Ειδικότερα, εφόσον το SIIJ συνεχίζει να λειτουργεί, παραμένουν σοβαρές ανησυχίες όσον αφορά τη λειτουργία του¹⁴, μολονότι κατά το τελευταίο έτος δεν παρουσίασε ιδιαίτερη δραστηριότητα. Στις 30 Σεπτεμβρίου 2020 ο τότε υπουργός Δικαιοσύνης παρουσίασε σχέδια κειμένων με σκοπό τη συνολική τροποποίηση των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης και υπέβαλε τα

⁷ Διάγραμμα 48, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης κατηγοριοποιείται ως εξής: πολύ χαμηλό (κάτω του 30 % από όσους απάντησαν θεωρούν την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης αρκετά καλή και πολύ καλή): χαμηλό (μεταξύ 30-39 %), μέτριο (μεταξύ 40-59 %), υψηλό (μεταξύ 60-75 %), πολύ υψηλό (άνω του 75 %).

⁸ Διάγραμμα 50, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁹ Διαγράμματα 49 και 51, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

¹⁰ Νόμος αριθ. 303/2004 σχετικά με το καθεστώς των δικαστών και των εισαγγελέων, νόμος αριθ. 304/2004 σχετικά με την οργάνωση της δικαιοσύνης και νόμος αριθ. 317/2004 σχετικά με το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο.

¹¹ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου [COM(2021) 370 final]: στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, στο κεφάλαιο σχετικά με την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία στις σ. 4-5, επισημαίνεται ότι η συνέχιση της εφαρμογής των νόμων περί δικαιοσύνης της περιόδου 2018-2019 προκαλεί αυξημένη και διαρκή ανασφάλεια στη λειτουργία του συστήματος απονομής δικαιοσύνης στο σύνολό του, καθώς και σε μεμονωμένους δικαστές όσον αφορά την ανεξαρτησία, το καθεστώς και τη σταδιοδρομία τους ειδικότερα.

¹² Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 4. Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου [COM(2021) 370 final].

¹³ Ο.π., σ. 5.

¹⁴ Ειδικότερα όσον αφορά τις αποτρεπτικές επιπτώσεις σε δικαστές και εισαγγελείς (απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» και λοιποί*, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19, σκέψη 219).

σχέδια αυτά σε εξάμηνη δημόσια διαβούλευση¹⁵. Σύμφωνα με τον υπουργό Δικαιοσύνης, τα σχέδια νόμων εκπονήθηκαν μετά από ανάλυση των απαιτήσεων που προβλέπονται στην έκθεση του ΜΣΕ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στις εκθέσεις της GRECO και στις γνωμοδοτήσεις της Επιτροπής της Βενετίας. Ο δεδηλωμένος στόχος των σχεδίων νόμων είναι να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές επιπτώσεις των τροποποιήσεων της περιόδου 2017-2019 και να προταθούν λύσεις σε πολλά ζητήματα που εντοπίστηκαν στις εκθέσεις του ΜΣΕ, ιδίως όσον αφορά την κατάργηση του SIIJ, την ενίσχυση της επαγγελματικής ανεξαρτησίας των εισαγγελέων με κατάργηση των νομοθετικών διατάξεων που προέκυψαν από την τροποποίηση του 2018, την αστική ευθύνη των δικαστικών λειτουργών, τους περιορισμούς στην ελευθερία έκφρασης των δικαστικών λειτουργών, καθώς και τις διαδικασίες ανάκλησης και διορισμού εισαγγελέων σε διευθυντικές θέσεις. Τον Ιανουάριο του 2021 η κυβέρνηση εξέδωσε υπόμνημα στο οποίο αποτυπώνεται η πολιτική δέσμευσή της να εφαρμόσει όλες τις συστάσεις που έχει διατυπώσει ο ΜΣΕ και οι οποίες είναι σε εκκρεμότητα. Οι σχεδιασμοί που παρουσιάζονται στο υπόμνημα περιλαμβάνουν σχέδιο νόμου για την κατάργηση του Τμήματος για τη Διερεύνηση Αξιοποινών Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα (στο εξής: SIIJ) καθώς και τροποποιήσεις των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης, τα οποία συνδέονται άμεσα με τις συστάσεις του ΜΣΕ. Στο τέλος της δημόσιας διαβούλευσης και μετά από αρκετούς γύρους συζητήσεων με το δικαστικό σώμα, στις 29 Μαρτίου 2021 ο νυν υπουργός Δικαιοσύνης διαβίβασε τρία σχέδια τροποποιημένων νόμων στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο για γνωμοδότηση. Ο υπουργός Δικαιοσύνης δεσμεύτηκε να διαβιβάσει τα σχέδια νόμων στην Επιτροπή της Βενετίας για γνωμοδότηση, ταυτόχρονα με τη διαβίβασή τους στο Κοινοβούλιο. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης με τις εν λόγω νομοθετικές αλλαγές, σε συμμόρφωση με το δίκαιο της ΕΕ και λαμβανομένων υπόψη των συστάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σημαντική εξέλιξη αποτελεί η απόφαση του ΔΕΕ της 18ης Μαΐου 2021, η οποία εξέτασε ορισμένες διατάξεις των νόμων περί δικαιοσύνης υπό το πρίσμα του άρθρου 2 και του άρθρου 19 παράγραφος 1 της ΣΕΕ και υπό το πρίσμα της απόφασης του ΜΣΕ, ιδίως όσον αφορά το SIIJ και τους προσωρινούς διορισμούς στις διευθυντικές θέσεις της Δικαστικής Επιθεώρησης, καθώς και όσον αφορά την προσωπική ευθύνη των δικαστών σε περίπτωση δικαστικής πλάνης¹⁶. Το ΔΕΕ υπενθύμισε επίσης ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να τροποποιεί τη νομοθεσία του, ιδίως όσον αφορά την οργάνωση της δικαιοσύνης, κατά τρόπο που να υποβαθμίζεται η προστασία της αξίας του κράτους δικαίου¹⁷.

Στο Κοινοβούλιο συζητείται χωριστό σχέδιο νόμου με στόχο την κατάργηση του εισαγγελικού Τμήματος για τη Διερεύνηση Αξιοποινών Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα (SIIJ). Το σχέδιο νόμου δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης στις 4 Φεβρουαρίου 2021. Στις 11 Φεβρουαρίου 2021 το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο εξέδωσε αρνητική γνωμοδότηση για το σχέδιο νόμου και υποστήριξε ότι απαιτούνται πρόσθετες εγγυήσεις για την προστασία των δικαστικών από δυνητικά καταχρηστικές έρευνες για θέματα διαφθοράς¹⁸. Στις 18 Φεβρουαρίου η κυβέρνηση ενέκρινε το σχέδιο

¹⁵ Βλέπε υποσημείωση 10.

¹⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 2021 *Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» και λοιποί*, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19, σκέψεις 179-241.

¹⁷ *Ο.π.*, σκέψη 162. Βλ. επίσης απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Απριλίου 2021, *Repubblika κατά Il-Prim Ministru*, υπόθεση C-896/19, σκέψη 64.

¹⁸ Το ΑΔΣ αναφέρει ότι η προτεινόμενη λύση δεν συνοδεύεται από εγγυήσεις για την εφαρμογή της αρχής της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, με την οποία εξασφαλίζεται η επαρκής προστασία δικαστών και εισαγγελέων από πιέσεις, και επισημαίνει τη γενική υποχρέωση του νομοθέτη να παρέχει κατάλληλες

νόμου ως είχε και διαβίβασε το σχέδιο στο Κοινοβούλιο. Στις 24 Μαρτίου 2021 η Βουλή των Αντιπροσώπων ενέκρινε το σχέδιο νόμου αφού πρόσθεσε διατάξεις οι οποίες, κατά την άποψή της, είναι αναγκαίες για την προστασία των δικαστικών από καταχρηστικές έρευνες για θέματα διαφθοράς και αφού πρότείνει να απευθύνεται πρώτα στο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο η αίτηση έγκρισης για διαβίβαση στο δικαστήριο όταν πρόκειται για αδικήματα που σχετίζονται με διαφθορά¹⁹. Η εν λόγω πρόταση δέχθηκε έντονες επικρίσεις από την κοινωνία των πολιτών, από μεγάλο μέρος του δικαστικού σώματος καθώς και από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο²⁰, διότι θεωρήθηκε ότι θα μπορούσε να περιορίσει το καθεστώς λογοδοσίας των δικαστικών. Επί του παρόντος το σχέδιο νόμου είναι υπό συζήτηση στη Γερουσία που είναι το σώμα λήψης των αποφάσεων. Στις 29 Μαρτίου 2021 ο υπουργός Δικαιοσύνης ζήτησε γνωμοδότηση από την Επιτροπή της Βενετίας σχετικά με το σχέδιο νόμου, και ειδικότερα σχετικά με τις πρόσθετες εγγυήσεις προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το σχέδιο είναι συνεπές με τα πρότυπα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Επιτροπή της Βενετίας, στη γνωμοδότηση της 5ης Ιουλίου 2021, εκφράζει την ικανοποίησή της για την πρόθεση της Ρουμανίας να καταργήσει το SIIJ και να επαναφέρει τις αρμοδιότητες των ειδικών εισαγγελιών, όπως είναι η DNA και η DIICOT, ωστόσο διατυπώνει σύσταση να αποσυρθούν οι τροποποιήσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων²¹. Το ΔΕΕ, στην απόφασή του της 18ης Μαΐου 2021 και όσον αφορά το SIIJ, έκρινε ότι η ρύθμιση για την ίδρυση αυτής της εξειδικευμένης υπηρεσίας πρέπει να δικαιολογείται από αντικειμενικές και επαληθεύσιμες απαιτήσεις που άπτονται της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και να ιδρύει υπηρεσία η οποία να μην μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο πολιτικού ελέγχου του δικαιοδοτικού έργου των δικαστών και των εισαγγελέων και να ασκεί την αρμοδιότητά της τηρώντας τις απαιτήσεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης²². Με απόφαση της 7ης Ιουνίου 2021, το εφετείο Pitești ήταν το πρώτο αιτούν δικαστήριο που εφάρμοσε την απόφαση του Δικαστηρίου και έκρινε ότι η ύπαρξη του SIIJ δεν δικαιολογείται από αντικειμενικές και επαληθεύσιμες απαιτήσεις που άπτονται της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και, ως εκ τούτου, δεν είναι αρμόδιο να εξετάσει υπόθεση

εγγυήσεις για να διασφαλίζεται η πραγματική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης όταν το έργο της νομοθεσίας αφορά τη λειτουργία του δικαστικού σώματος.

- ¹⁹ Σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση, οι δικαστικοί λειτουργοί μπορούν να κατηγορηθούν μόνο για αδικήματα κατά της απονομής της δικαιοσύνης, για αδικήματα διαφθοράς, για κατάχρηση εξουσίας ή για αδικήματα αντίστοιχα με αυτά της διαφθοράς, αφού προηγουμένως το τμήμα για τους δικαστές ή το τμήμα για τους εισαγγελέις του Ανώτατου Δικαστηρίου έχει δώσει την έγκρισή του.
- ²⁰ Στο ΑΔΣ οι απόψεις διίστανται όσον αφορά την κατάργηση του SIIJ, την ανάγκη θεσμοθέτησης εγγυήσεων καθώς και την καταλληλότητα των εγγυήσεων που προτείνει η Βουλή των Αντιπροσώπων.
- ²¹ Η Επιτροπή της Βενετίας επισημαίνει ότι με την εν λόγω δέσμη τροποποιήσεων «εισάγεται ένα νέο είδος παραβίαστος δικαιώματος για δικαστές και εισαγγελέις σε έναν εξαιρετικά ευαίσθητο τομέα (ποινική δίωξη) με το οποίο υπερβαίνεται σε σημαντικό βαθμό η ασυλία που έχουν σε συνάρτηση με την άσκηση των καθηκόντων τους» και ότι «[ο]ι ποινικές δίκες που δεν εμπίπτουν στην περίπτωση στην οποία ισχύει η ασυλία σε συνάρτηση με την άσκηση των καθηκόντων τους, δεν πρέπει να υπάγονται στην αρμοδιότητα του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου και θα πρέπει να παραπέμπονται απευθείας ενώπιον των δικαστηρίων χωρίς προηγούμενο έλεγχο από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο». Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας [CDL-AD(2021)019], σ. 14.
- ²² Το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι πρακτικά παραδείγματα βάσει των δραστηριοτήτων του SIIJ επιβεβαιώνουν ότι υπάρχει κίνδυνος το εν λόγω τμήμα να εξομοιωθεί με μέσο πολιτικής πίεσης και να ασκεί τις εξουσίες του με σκοπό να μεταβάλλει την πορεία ορισμένων ποινικών ερευνών ή δικαστικών διαδικασιών που αφορούν, μεταξύ άλλων, πράξεις διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων κατά τρόπο που δημιουργεί αμφιβολίες ως προς την αντικειμενικότητα της δράσης του (απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» και λοιποί*, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19, σκέψεις 219 και 223).

που είχε εισαχθεί ενώπιόν του²³. Είναι σημαντικό η νομική μεταρρύθμιση που βρίσκεται σε εξέλιξη όσον αφορά την κατάργηση του SIIJ και την επαναφορά της καθ' ύλην αρμοδιότητας των ειδικών εισαγγελιών για τις εκκρεμείς υποθέσεις, να πραγματοποιηθεί σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, ιδίως σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ²⁴ και λαμβανομένων υπόψη των ευρωπαϊκών προτύπων.

Το Δικαστήριο της ΕΕ εξέδωσε προδικαστική απόφαση όσον αφορά την αστική ευθύνη των δικαστών και των εισαγγελέων. Στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου²⁵ αναφέρονταν ανησυχίες όσον αφορά το καθεστώς αστικής ευθύνης που θεσπίστηκε με τους νόμους περί δικαιοσύνης την περίοδο 2017-2019, ιδίως όσον αφορά την εξουσία που ανατίθεται στο Υπουργείο Οικονομικών στο πλαίσιο αυτό²⁶, δεδομένου ότι οι κανόνες παρέχουν στο Υπουργείο την αρμοδιότητα να εκτιμά αν ένα δικαστικό σφάλμα διαπράχθηκε κακόπιστα ή από βαριά αμέλεια και, στη συνέχεια, να κινεί διαδικασίες αποζημίωσης κατά δικαστών για τη ζημία που προκάλεσαν με τις αποφάσεις τους. Το Συμβούλιο της Ευρώπης επισήμανε την πιθανή αποτρεπτική επίδραση που μπορεί να έχει το νέο αυτό καθεστώς στους δικαστές και τους εισαγγελέες, ιδίως σε συνδυασμό με τη δημιουργία του νέου Τμήματος για τη Διερεύνηση Αξιόποιων Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα²⁷. Το Δικαστήριο της ΕΕ, στην απόφασή του της 18ης Μαΐου 2021, έκρινε σχετικά με το καθεστώς αστικής ευθύνης των δικαστών²⁸, και ανέφερε ότι πρέπει να παρέχει τις απαραίτητες εγγυήσεις με σαφήνεια και ακρίβεια, ώστε να διασφαλίζεται ότι ούτε η έρευνα ούτε η αγωγή αποζημίωσης μπορούν να μετατραπούν σε μέσο άσκησης πίεσης στο έργο των δικαστών²⁹. Το νέο σχέδιο νόμου περί δικαιοσύνης που συντάχθηκε τον Μάρτιο του 2021 για το οποίο ο υπουργός Δικαιοσύνης ζήτησε γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, προτείνει τροποποιήσεις των διατάξεων που αφορούν την αστική ευθύνη δικαστών και εισαγγελέων. Είναι σημαντικό στις προτεινόμενες τροποποιήσεις να αντικατοπτρίζεται δεόντως η απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ και να λαμβάνονται υπόψη τα σχετικά ευρωπαϊκά πρότυπα³⁰.

²³ Στις 23 Ιουνίου 2021, η Δικαστική Επιθεώρηση κίνησε πειθαρχική διαδικασία κατά του δικαστή του εφετείου Pitești που εξέδωσε την προαναφερθείσα απόφαση, με την αιτιολογία ότι επέδειξε κακή πίστη ή βαριά αμέλεια κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του διότι επικαλέστηκε την απόφαση του Δικαστηρίου της ΕΕ για να αξιολογήσει την αρμοδιότητα της εισαγγελικής αρχής.

²⁴ Ο.π.

²⁵ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 7.

²⁶ Βλ. ειδικότερα Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας [CDL-AD(2018)017-e]: Ad hoc έκθεση της GRECO για τη Ρουμανία (κανόνας 34) [AdHocRep(2018)2]: Γνωμοδοτικό Συμβούλιο των Ευρωπαίων Δικαστών (CCJE), Opinion of the CCJE Bureau following a request by the Romanian Judges Forum Association as regards the situation on the independence of the judiciary in Romania (Γνωμοδότηση του Γραφείου του CCJE μετά από αίτημα του Φόρουμ Ρουμάνων Δικαστών σχετικά με την κατάσταση της ανεξαρτησίας του δικαστικού σώματος στη Ρουμανία). Γνωμοδοτικό Συμβούλιο των Ευρωπαίων Εισαγγελέων (CCPE), Opinion of the CCPE Bureau following a request by the Romanian Movement for Defending the Status of Prosecutors as regards the situation on the independence of prosecutors in Romania (Γνωμοδότηση του Γραφείου του CCPE μετά από αίτημα του Ρουμανικού Κινήματος για την Προάσπιση της Θέσης των Εισαγγελέων σχετικά με την κατάσταση της ανεξαρτησίας των εισαγγελέων στη Ρουμανία).

²⁷ Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας [CDL-AD(2018)017], παράγραφοι 117 και 164.

²⁸ Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 2021 *Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» και λοιποί*, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19.

²⁹ Το Δικαστήριο πρόσθεσε ότι πρέπει να τηρούνται πλήρως τα δικαιώματα υπεράσπισης των δικαστών και ότι για την προσωπική ευθύνη των δικαστών θα πρέπει να αποφαινεται δικαστήριο (απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» και λοιποί*, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19, σκέψη 241).

³⁰ Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, παράγραφοι 66-71.

Τα σχέδια νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης περιλαμβάνουν αλλαγές στους κανόνες που διέπουν τον διορισμό και τη λογοδοσία της διοίκησης της Δικαστικής Επιθεώρησης. Το Δικαστήριο της ΕΕ εξέτασε κατά πόσο είναι συμβατή με το άρθρο 2 και το άρθρο 19 παράγραφος 1 της ΣΕΕ η εξουσία της κυβέρνησης να προβαίνει σε προσωρινούς διορισμούς σε διευθυντικές θέσεις της Δικαστικής Επιθεώρησης, η οποία είναι αρμόδια για τις πειθαρχικές διώξεις εις βάρος δικαστών και εισαγγελέων. Το Δικαστήριο, με την απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, έκρινε ότι, εφόσον τα πρόσωπα που κατέχουν διευθυντικές θέσεις στην υπηρεσία της Δικαστικής Επιθεώρησης είναι πιθανό να επηρεάζουν αποφασιστικά το έργο της υπηρεσίας, οι κανόνες που διέπουν τον διορισμό τους πρέπει να συντάσσονται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην δημιουργούνται εύλογες αμφιβολίες ότι ο εν λόγω φορέας χρησιμοποιεί τα προνόμιά του και τα καθήκοντά του ως μέσο άσκησης πίεσης στο έργο των δικαστών ή ως μέσο άσκησης πολιτικού ελέγχου στο συγκεκριμένο έργο³¹. Τα τελευταία χρόνια τα δικαστικά όργανα, συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, έχουν επισημάνει τις ανησυχίες όσον αφορά την έλλειψη λογοδοσίας της Δικαστικής Επιθεώρησης, και αναφέρουν το υψηλό ποσοστό των υποθέσεων που κίνησε η Επιθεώρηση και που τελικά απορρίφθηκαν στο δικαστήριο, τη συγκέντρωση του συνόλου της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στην αρμοδιότητα του επικεφαλής επιθεωρητή³² καθώς και τα όρια των εποπτικών εξουσιών του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου³³. Στα νέα σχέδια νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης που συντάχθηκαν τον Μάρτιο του 2021, για τα οποία ο υπουργός Δικαιοσύνης ζήτησε τη γνωμοδότηση του ΑΔΣ, προτείνεται τροποποίηση των διατάξεων όσον αφορά τον διορισμό του επικεφαλής επιθεωρητή και των αναπληρωτών επικεφαλής επιθεωρητών, καθώς και όσον αφορά τους μηχανισμούς ελέγχου του έργου της Δικαστικής Επιθεώρησης.

Η διαδικασία διορισμού υψηλόβαθμων εισαγγελέων επανεξετάζεται στο πλαίσιο των τροποποιήσεων των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης. Όπως επισημαίνεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου³⁴, στις εκθέσεις του ΜΣΕ³⁵ και σε διάφορες γνωμοδοτήσεις

³¹ Το Δικαστήριο έκρινε περαιτέρω ότι μια διάταξη εθνικής νομοθεσίας είναι πιθανό να προκαλεί αμφιβολίες σε περίπτωση που, έστω προσωρινά, παρέχει τη δυνατότητα στην κυβέρνηση του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους να πραγματοποιεί διορισμούς στις διευθυντικές θέσεις του φορέα που είναι αρμόδιου για τη διενέργεια πειθαρχικών ερευνών και για την κίνηση πειθαρχικής διαδικασίας εις βάρος δικαστών και εισαγγελέων, χωρίς να τηρείται η συνήθης διαδικασία διορισμού που θεσπίζεται από το εθνικό δίκαιο (απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» και λοιποί*, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19, σκέψη 207).

³² Ο επικεφαλής επιθεωρητής μπορεί να υπόκειται μόνο σε εξωτερικό έλεγχο, ο οποίος διατάσσεται από την ίδια την Επιθεώρηση, ενώ η έκθεση ελέγχου εξετάζεται στη συνέχεια μόνο από επιλεγμένο μικρό αριθμό μελών του Συμβουλίου.

³³ Έως το 2018, σύμφωνα με τον νόμο 317/2004, τόσο ο επικεφαλής επιθεωρητής όσο και ο αναπληρωτής επικεφαλής επιθεωρητής επιλέγονταν από την ολομέλεια του ΑΔΣ με διαγωνισμό που περιλάμβανε γραπτή δοκιμασία, συνέντευξη και παρουσίαση του σχεδίου διαχείρισης. Με βάση τον ισχύοντα νόμο, μόνο ο επικεφαλής επιθεωρητής διορίζεται από το ΑΔΣ, μετά από συνέντευξη ενώπιον επιτροπής που αποτελείται από τρεις δικαστές, έναν εισαγγελέα και ένα μέλος της κοινωνίας των πολιτών. Η ολομέλεια του ΑΔΣ διορίζει επίσημα τον υποψήφιο και μπορεί να αντιταχθεί στον διορισμό μόνο για τον λόγο ότι δεν τηρήθηκαν οι κανόνες. Ο αναπληρωτής επικεφαλής επιθεωρητής και οι διευθυντές των αντίστοιχων τμημάτων επιλέγονται από τον επικεφαλής επιθεωρητή, οι εξουσίες του οποίου έχουν επίσης ενισχυθεί, όσον αφορά την οργάνωση της αρχής της επιθεώρησης.

³⁴ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 5.

³⁵ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου, [COM(2021) 370 final]. Οι εκθέσεις του ΜΣΕ έχουν διατυπώσει σύσταση για επανέναρξη της διαδικασίας διορισμού προϊστάμενου εισαγγελέα και για συμμόρφωση με τις αρνητικές γνωμοδοτήσεις του Ανώτατου Συμβουλίου σχετικά με τους διορισμούς ή

της Επιτροπής της Βενετίας³⁶, εξακολουθούν να διατυπώνονται ανησυχίες για τον ισχύοντα νόμο όσον αφορά την ισορροπία μεταξύ της επιρροής που διαθέτουν διάφορα θεσμικά όργανα στη διαδικασία διορισμού και της συγκέντρωσης εξουσιών στην αρμοδιότητα του υπουργού Δικαιοσύνης. Το 2020 δύο από τους τρεις υψηλόβαθμους εισαγγελείς διορίστηκαν παρά την αρνητική γνωμοδότηση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου³⁷. Στα νέα σχέδια νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης που είναι υπό κατάρτιση, ο υπουργός Δικαιοσύνης επιδιώκει να κατευνάσει τις εν λόγω ανησυχίες και προτείνει αλλαγές στη διαδικασία διορισμού. Ειδικότερα, στα νέα σχέδια νόμων προτείνεται η ενίσχυση του ρόλου του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, με τη θέσπιση απαίτησης δεσμευτικής γνωμοδότησης από το τμήμα για τους εισαγγελείς του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου σχετικά με τον προτεινόμενο διορισμό, καθώς επίσης και με τη θέσπιση της δυνατότητας του προέδρου να απορρίψει τον διορισμό όσες φορές κρίνεται σκόπιμο και όχι μόνο μία φορά σύμφωνα με τις συστάσεις που έχει εκδώσει η Επιτροπή της Βενετίας³⁸.

Η διαδικασία απόλυσης των ανώτερων εισαγγελέων πρόκειται να τροποποιηθεί κατόπιν απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ).

Στις 5 Μαΐου 2020 το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η πρώην προϊσταμένη εισαγγελέας δεν είχε τη δυνατότητα να προσβάλει αποτελεσματικά, ενώπιον δικαστηρίου, τους λόγους για τους οποίους απομακρύνθηκε από τη θέση της³⁹. Στα σχέδια τροποποιήσεων των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης⁴⁰, στη διαδικασία απόλυσης των ανώτερων εισαγγελέων προστέθηκε η διαδικασία επανεξέτασης ενώπιον διοικητικού δικαστηρίου⁴¹. Τον Φεβρουάριο του 2021 η κυβέρνηση παρουσίασε το σχέδιο δράσης της για την εκτέλεση της απόφασης και τον Ιούνιο του 2021 η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης αξιολόγησε την εφαρμογή του⁴².

τις παύσεις εισαγγελέων σε διοικητικές θέσεις, έως τη θέσπιση νέου νομοθετικού πλαισίου σύμφωνα με τη σύσταση 1 του Ιανουαρίου 2017.

³⁶ Ειδικότερα, η Επιτροπή της Βενετίας συνέστησε «να αναπτυχθεί ένα σύστημα διορισμών, με το οποίο το τμήμα για τους εισαγγελείς του ΑΔΣ θα έχει βασικό και προδραστικό ρόλο στη διαδικασία διορισμού υποψηφίων σε οποιαδήποτε ανώτατη θέση στην εισαγγελία». Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας [CDL-AD(2019)014], παράγραφος 38.

³⁷ Ένας από αυτούς ήταν ο προϊστάμενος εισαγγελέας της Διεύθυνσης Έρευνας Οργανωμένου Εγκλήματος και Τρομοκρατίας (στο εξής: DIICOT). Μετά την παραίτηση της προϊσταμένης τον Σεπτέμβριο του 2020, στο εν λόγω θεσμικό όργανο τοποθετήθηκε προσωρινός προϊστάμενος.

³⁸ Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας [CDL-AD(2018)017], παράγραφος 52.

³⁹ Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 5ης Μαΐου 2020, *Kövesi κατά Ρουμανίας*, 3594/19, σκέψη 157. Διαπιστώθηκε ότι, με την απόλυση της πρώην προϊσταμένης εισαγγελέως της Διεύθυνσης Καταπολέμησης της Διαφθοράς, η Ρουμανία παραβίασε το άρθρο 6 παράγραφος 1 («Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη») και το άρθρο 10 («Ελευθερία της έκφρασης») της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το ΕΔΔΑ επέστησε την προσοχή στην όλο και μεγαλύτερη σπουδαιότητα που αποδίδεται στη συμμετοχή μιας αρχής, ανεξάρτητης από την εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία, σε αποφάσεις που αφορούν τον διορισμό και την απόλυση εισαγγελέων. Όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης, το ΕΔΔΑ υπογράμμισε επίσης ότι η απόλυση θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτρεπτικά και να αποθαρρύνει άλλους εισαγγελείς και δικαστές από τη συμμετοχή στον δημόσιο διάλογο για τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της δικαιοσύνης και, γενικότερα, για ζητήματα που άπτονται της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης.

⁴⁰ Βλέπε υποσημείωση 36.

⁴¹ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου, [COM(2021) 370 final], σ. 10.

⁴² Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην απόφαση της 9ης Ιουνίου 2021, κάλεσε τις ρουμανικές αρχές να ενημερώνουν δεόντως την Επιτροπή σχετικά με τις εξελίξεις στη νομοθετική διαδικασία, καθώς και σχετικά με αλλαγές που ενδέχεται να επέλθουν στο σχετικό σχέδιο των διατάξεων, ιδίως όσον αφορά τον καθορισμό της διαδικασίας για την απομάκρυνση υψηλόβαθμων εισαγγελέων και των διασφαλίσεων που πρέπει να υπάρχουν για τη συγκεκριμένη διαδικασία [CM/Del/Dec(2021)1406/H46-21].

Ποιότητα

Το έλλειμμα ανθρώπινων πόρων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης παραμένει ανησυχητικό. Τον Δεκεμβρίου του 2020, περίπου το 10 % των θέσεων δικαστών και σχεδόν το 16 % των θέσεων εισαγγελέων εξακολουθούσαν να είναι κενές⁴³, γεγονός το οποίο επίσης επηρεάζει την αποτελεσματικότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Μολονότι το σύστημα πρόωρης συνταξιοδότησης των δικαστικών που θεσπίστηκε το 2018, το οποίο παρείχε τη δυνατότητα συνταξιοδότησης μετά από 20 έτη υπηρεσίας, καταργήθηκε από το Κοινοβούλιο τον Μάρτιο του 2021 κατόπιν συστάσεων τόσο της Επιτροπής της Βενετίας όσο και της GRECO, σχεδόν 300 δικαστικοί συνταξιοδοτήθηκαν το 2020⁴⁴ και σχεδόν 150 δικαστικοί συνταξιοδοτήθηκαν το πρώτο τρίμηνο του 2021⁴⁵, με αποτέλεσμα να αυξηθεί περαιτέρω το εν λόγω έλλειμμα. Η απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου με την οποία κρίθηκε αντισυνταγματική η διάταξη που απαιτεί από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο να εγκρίνει τη ρύθμιση σχετικά με την οργάνωση και τη διεξαγωγή του διαγωνισμού για την εισαγωγή στο δικαστικό σώμα⁴⁶, δημιούργησε νομικό κενό το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τη μη διεξαγωγή διαγωνισμού για την πρόσληψη νέων δικαστικών λειτουργών το 2020. Προκειμένου να γεφυρωθεί αυτό το νομοθετικό κενό, στις 22 Ιουνίου 2020 το Υπουργείο Δικαιοσύνης υπέβαλε σε δημόσια συζήτηση σχέδιο νόμου για τις προϋποθέσεις εισαγωγής στο Εθνικό Ινστιτούτο Δικαστικών Λειτουργών, το οποίο εγκρίθηκε από τη Γερουσία στις 3 Φεβρουαρίου 2021. Ωστόσο, με εκ των προτέρων παραπομπή από ομάδα βουλευτών, ο εν λόγω νόμος κηρύχθηκε αντισυνταγματικός από το Συνταγματικό Δικαστήριο⁴⁷. Ως εκ τούτου, η ισχύουσα νομοθεσία δεν προέβλεπε δυνατότητα διοργάνωσης διαγωνισμών για εισαγωγή στο δικαστικό σώμα, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα περαιτέρω καθυστέρηση των νέων προσλήψεων και αύξηση του φόρτου υποθέσεων δικαστών και εισαγγελέων, με αποτέλεσμα να ασκείται επιπλέον πίεση στους δικαστές και τους εισαγγελείς, με επιπτώσεις στην ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της απονομής δικαιοσύνης⁴⁸. Ένας νέος νόμος, που εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο στις 28 Ιουνίου 2021, αντιμετώπισε το προαναφερθέν νομικό κενό και θα επιτρέψει τη διεξαγωγή διαγωνισμών για την πρόσβαση στο δικαστικό σώμα το 2021 και το 2022. Με απόφασή του της 14ης Ιουλίου 2021, το Συνταγματικό Δικαστήριο κήρυξε αντισυνταγματικές τις διατάξεις του νόμου αυτού, που θα μείωνε από δέκα σε επτά έτη την απαιτούμενη προϋπηρεσία για τη συμμετοχή σε διαγωνισμούς για τον διορισμό εισαγγελέων της DNA και της DPCOT.

Η Στρατηγική Δικαστική Διαχείριση δεν έχει καταφέρει να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Ο εν λόγω φορέας συστάθηκε το 2017 με σκοπό την αντιμετώπιση καίριων στρατηγικών ζητημάτων όσον αφορά το σύστημα απονομής δικαιοσύνης, στην οποία συμμετέχουν τα βασικά θεσμικά όργανα που είναι αρμόδια για τη λειτουργία του

⁴³ Μικρή μείωση σε σχέση με το 2019 (Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο σχετικά με την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 7).

⁴⁴ Το 2020, το τμήμα για τους δικαστές του ΑΔΣ έκανε δεκτές 168 αιτήσεις συνταξιοδότησης, ενώ το τμήμα για τους εισαγγελείς έκανε δεκτές 126 αντίστοιχες αιτήσεις. Βλ. old.csm1909.ro/csm/index.php?cmd=0301&tc=s.

⁴⁵ Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2021 συνταξιοδοτήθηκαν συνολικά 145 δικαστικοί, εκ των οποίων 106 δικαστές και 39 εισαγγελείς, και η κατάσταση αυτή παρουσιάζει αυξητική τάση.

⁴⁶ Απόφαση αριθ. 121/2020 της 9ης Ιουνίου 2020 σχετικά με την εξαίρεση αντισυνταγματικότητας των διατάξεων του άρθρου 106 στοιχεία α) και δ) του νόμου 303/2004 περί καθεστώτος δικαστών και των εισαγγελέων.

⁴⁷ Απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της 17ης Μαρτίου 2021.

⁴⁸ Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, παράγραφος 35: «[π]ρέπει να διατίθεται στα δικαστήρια επαρκής αριθμός δικαστών και κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό υποστήριξης».

δικαστικού συστήματος⁴⁹. Η έκθεση του ΜΣΕ του 2021 επιβεβαίωσε προηγούμενα πορίσματα ότι η Στρατηγική Δικαστική Διαχείριση δεν λειτούργησε όπως προβλεπόταν και ότι το σχέδιο δράσης παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό ανεφάρμοστο⁵⁰. Ενώ στο τέλος του 2019 πραγματοποιήθηκαν αρκετές συνεδριάσεις της Στρατηγικής Δικαστικής Διαχείρισης και δόθηκε η δυνατότητα να συνεχιστεί η επαγγελματική θεσμική συνεργασία, δεν επιτεύχθηκαν απτά αποτελέσματα. Στις αρχές του 2021 ο υπουργός Δικαιοσύνης άρχισε να συγκαλεί εκ νέου συνεδριάσεις και πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες συζητήσεις σχετικά με τη λειτουργία της Στρατηγικής Δικαστικής Διαχείρισης καθώς και τη στρατηγική για τους ανθρώπινους πόρους για την περίοδο 2021-2022.

Το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι αποφάσεις επί ποινικών υποθέσεων πρέπει να περιέχουν αιτιολόγηση με τους πραγματικούς και νομικούς λόγους κατά τον χρόνο έκδοσής τους. Οι διατάξεις του κώδικα ποινικής δικονομίας έδιναν τη δυνατότητα να συντάσσονται οι εν λόγω αποφάσεις το αργότερο 30 ημέρες μετά την έκδοσή τους, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να πρέπει να εκτελεστεί η οριστική απόφαση ενώ ο καταδικασθείς εξακολουθούσε να αγνοεί τους λόγους επιβολής της ποινής. Στις 7 Απριλίου 2021 το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση επί ποινικής υπόθεσης που συντάσσεται μετά την έκδοσή της στερεί από τον καταδικασθέντα το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη καθώς και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη⁵¹. Η εν λόγω χρονική ανακολουθία μεταξύ της έκδοσης απόφασης και της δημοσίευσης του αιτιολογικού αυτής, είχε ήδη επισημανθεί ως μακροχρόνιο πρόβλημα⁵². Στις 12 Μαΐου 2021 άρχισε να ισχύει νέος νόμος, σύμφωνα με τον οποίο, η έκδοση της απόφασης και η δημοσίευση του αιτιολογικού αυτής σε ποινικές υποθέσεις θα πρέπει να πραγματοποιούνται ταυτόχρονα, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας μετά το τέλος της ακροαματικής διαδικασίας.

Τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι, συνολικά, το επίπεδο ψηφιοποίησης του συστήματος απονομής δικαιοσύνης είναι ικανοποιητικό. Το 2020 παρέχεται στο διαδίκτυο σημαντικός αριθμός πληροφοριών σχετικά με το σύστημα απονομής δικαιοσύνης, οι οποίες απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό⁵³. Στα δικαστήρια χρησιμοποιείται ευρέως η ψηφιακή τεχνολογία, στην οποία περιλαμβάνονται το ηλεκτρονικό σύστημα διαχείρισης υποθέσεων, η ηλεκτρονική κατανομή των υποθέσεων και η τεχνολογία της εξ αποστάσεως επικοινωνίας⁵⁴.

⁴⁹ Αποτελείται από τον υπουργό Δικαιοσύνης, τον πρόεδρο του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, τον πρόεδρο του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου και τον γενικό εισαγγελέα της Εισαγγελίας του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου.

⁵⁰ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου, [COM(2021) 370 final], σ. 13-14.

⁵¹ Βλ. Συνταγματικό Δικαστήριο της Ρουμανίας, απόφαση αριθ. 233 της 7ης Απριλίου 2021. Η Εθνική Ένωση Δικηγορικών Συλλόγων έθεσε ως μείζον ζήτημα την καθυστέρηση της δημοσίευσης του αιτιολογικού.

⁵² COM(2017) 33 και έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου [SWD(2017) 25], σ. 20 «The time discrepancy between the decision and the motivation can also impact negatively on the coherence and the quality of decisions, and can fuel speculation about the reasons for the decision and distrust or criticism of the judicial institutions» (Η χρονική διαφορά μεταξύ της έκδοσης της απόφασης και της δημοσίευσης του αιτιολογικού αυτής μπορεί επίσης να επηρεάσει αρνητικά τη συνοχή και την ποιότητα των αποφάσεων, ενώ μπορεί επίσης να πυροδοτήσει εικασίες ως προς τους λόγους στους οποίους βασίζεται η απόφαση, καθώς και έλλειψη εμπιστοσύνης ή κριτική εις βάρος των δικαστικών θεσμικών οργάνων). Βάσει άλλης σύστασης του ΜΣΕ συστήνεται η Στρατηγική Δικαστική Διαχείριση να βρει λύσεις για τις καθυστερήσεις στη δημοσίευση του αιτιολογικού των αποφάσεων. Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου [COM(2021) 370 final], σ. 16.

⁵³ Διάγραμμα 38, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁵⁴ Διάγραμμα 40, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

Προβλέπονται επίσης ρυθμίσεις για την παραγωγή μηχαναγνώσιμων δικαστικών αποφάσεων σε αστικές, εμπορικές και διοικητικές υποθέσεις⁵⁵. Ωστόσο, τα ενδιαφερόμενα μέρη αναφέρουν ότι απαιτούνται περαιτέρω βελτιώσεις⁵⁶.

Η πανδημία COVID-19 είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η χρήση ψηφιακών εργαλείων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης. Κατά τη διάρκεια του 2020 αυξήθηκε ο αριθμός των βιντεοδιασκέψεων στα δικαστήρια, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός των ακροαματικών διαδικασιών μέσω βιντεοδιάσκεψης⁵⁷. Ωστόσο, τα ενδιαφερόμενα μέρη αναφέρουν ότι εξακολουθούν να είναι περιορισμένες οι ακροαματικές διαδικασίες εξ αποστάσεως, διότι οι δικαστές προτιμούν τη διεξαγωγή ακροαματικών διαδικασιών με αυτοπρόσωπη παρουσία και όχι μέσω βιντεοδιάσκεψης⁵⁸. Τον Σεπτέμβριο του 2020, το Υπουργείο Δικαιοσύνης ανακοίνωσε σχέδιο νόμου όσον αφορά την απονομή δικαιοσύνης εξ αποστάσεως κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, το οποίο επεκτείνει τη δυνατότητα διεξαγωγής ακροαματικών διαδικασιών μέσω βιντεοδιασκέψεων⁵⁹. Σε ποινικές υποθέσεις, στο σχέδιο νόμου προβλέπεται ότι άτομα που στερούνται την ελευθερία τους⁶⁰ έχουν δυνατότητα να συμμετέχουν στην ακροαματική διαδικασία μέσω βιντεοδιάσκεψης στον χώρο όπου αυτά κρατούνται χωρίς τη συγκατάθεσή τους, εάν το δικαστήριο κρίνει ότι με τον τρόπο αυτό δεν θίγεται η ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας ούτε τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των διαδίκων. Στο σχέδιο νόμου προβλέπεται επίσης ότι πρόσωπα, εκτός εκείνων που στερούνται την ελευθερία τους, έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε ακροαματική διαδικασία μέσω βιντεοδιάσκεψης αλλά μόνο με τη συγκατάθεσή τους. Το σχέδιο νόμου εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο στις 28 Απριλίου 2021⁶¹.

Αποδοτικότητα

Συνολικά η αποδοτικότητα στην απονομή δικαιοσύνης σε αστικές, διοικητικές και εμπορικές υποθέσεις παραμένει σταθερή. Το 2019 η διάρκεια διεξαγωγής των δικών στα πρωτοδικεία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις μειώθηκε ελαφρώς σε σύγκριση με το 2018⁶², ενώ η εν λόγω διάρκεια διεξαγωγής αυξήθηκε λίγο στις διοικητικές υποθέσεις⁶³. Το ποσοστό διεκπεραίωσης πρωτοβάθμιων αστικών, εμπορικών και διοικητικών υποθέσεων μειώθηκε έως έναν βαθμό⁶⁴ και ανέρχεται πλέον σε 100 %. Η διάρκεια διεξαγωγής των δικών σε συγκεκριμένους τομείς του δικαίου της ΕΕ παραμένει σύντομη⁶⁵, με εξαίρεση τις υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, στις οποίες η εν λόγω

⁵⁵ Διάγραμμα 46, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁵⁶ Στοιχεία από την οργάνωση Funky Citizens για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 13· Στοιχεία από την οργάνωση Expert Forum για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 2.

⁵⁷ Πληροφορίες που έδωσε η Ρουμανία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 19.

⁵⁸ Στοιχεία που δόθηκαν από το APADOR – Επιτροπή Ελσίνκι για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 9.

⁵⁹ Βλ. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Σχέδιο νόμου σχετικά με μέτρα στον τομέα της δικαιοσύνης στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19.

⁶⁰ Προφυλάκιση, έκτιση ποινής στερητικής της ελευθερίας ή στέρηση ελευθερίας ως εκπαιδευτικό μέτρο.

⁶¹ Νόμος αριθ. 114/2021 σχετικά με μέτρα στον τομέα της δικαιοσύνης στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19.

⁶² Διάγραμμα 6, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶³ Διάγραμμα 8, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶⁴ Διάγραμμα 10, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶⁵ Διαγράμματα 16, 17, 18, 19 και 20, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

διάρκεια αυξήθηκε σημαντικά⁶⁶. Ωστόσο, δεν αντιμετωπίζουν όλα τα δικαστήρια τις ίδιες προκλήσεις όσον αφορά τον φόρτο εργασίας. Για παράδειγμα στις αστικές υποθέσεις, τα κατώτερου βαθμού δικαστήρια έχουν αναφέρει ιδιαίτερα υψηλό φόρτο υποθέσεων⁶⁷, ενώ το πρόβλημα επιδεινώθηκε με την αναστολή των εργασιών των δικαστηρίων κατά τη διάρκεια επιβολής της κατάστασης έκτακτης ανάγκης. Η Ρουμανία, κατόπιν αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εξακολουθεί να βρίσκεται υπό την ενισχυμένη εποπτεία της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά την εφαρμογή μέτρων για την αντιμετώπιση της υπερβολικής διάρκειας διεξαγωγής των δικών⁶⁸. Η Επιτροπή Υπουργών σημείωσε ότι, από κάθε άποψη, η μεταρρύθμιση της πολιτικής και ποινικής δικονομίας ολοκληρώθηκε επιτυχώς, ωστόσο δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμα εκτίμηση των επιπτώσεων για να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα των εν λόγω μέτρων.

II. ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ

Η Ρουμανία έχει θέσει ευρέως σε εφαρμογή νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Από το 2016 εφαρμόζεται εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς και το Υπουργείο Δικαιοσύνης διασφαλίζει τον συντονισμό για την υλοποίηση της εν λόγω στρατηγικής. Το θεσμικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς παρέμεινε αμετάβλητο. Η εξειδικευμένη εισαγγελική υπηρεσία για την καταπολέμηση της διαφθοράς, δηλαδή η Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης της Διαφθοράς (DNA), είναι αρμόδια για την έρευνα υποθέσεων διαφθοράς σε μεσαία και υψηλά κλιμάκια εργαζομένων, ενώ η Γενική Εισαγγελία διερευνά όλες τις άλλες υποθέσεις διαφθοράς. Η DNA ερευνά επίσης αδικήματα που διαπράττονται σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ, καθώς και ορισμένες κατηγορίες σοβαρών αδικημάτων για εγκληματικότητα οικονομικής-χρηματοοικονομικής φύσεως. Υπάρχει και στο Υπουργείο Εσωτερικών ειδική διεύθυνση καταπολέμησης της διαφθοράς (στο εξής: DGA), η οποία είναι υπεύθυνη για ζητήματα ακεραιότητας και διαφθοράς που εντοπίζονται στο προσωπικό του Υπουργείου, συμπεριλαμβανομένης της αστυνομίας. Η Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας (στο εξής: ANI) διενεργεί διοικητικές έρευνες για περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων, ασυμβίβαστου και αδικαιολόγητου πλουτισμού και είναι υπεύθυνη για την παρακολούθηση και τον έλεγχο των δηλώσεων περιουσιακών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων των δηλώσεων όλων των αιρετών αξιωματούχων. Η εθνική υπηρεσία για τη διαχείριση κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων (στο εξής: ANABI) είναι αρμόδια για τη διαχείριση κατασχεθέντων και δημευθέντων περιουσιακών στοιχείων, ενώ διευκολύνει τον εντοπισμό και την ταυτοποίηση των προϊόντων του εγκλήματος.

Σύμφωνα με την αντίληψη εμπειρογνομόνων και διευθυντικών στελεχών επιχειρήσεων, το επίπεδο διαφθοράς στον δημόσιο τομέα παραμένει υψηλό. Στον δείκτη αντίληψης της διαφθοράς της Διεθνούς Διαφάνειας για το 2020, η Ρουμανία βαθμολογήθηκε με 44/100, και κατέλαβε την 19^η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την 69^η θέση παγκοσμίως⁶⁹. Η αντίληψη αυτή παραμένει σχετικά σταθερή⁷⁰ κατά την τελευταία πενταετία⁷¹.

⁶⁶ Διάγραμμα 21, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2021.

⁶⁷ Οι πληροφορίες ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στη Ρουμανία.

⁶⁸ Όσον αφορά, για παράδειγμα, την εκτέλεση της απόφασης της 26ης Νοεμβρίου 2013, *Vlad κατά Ρουμανίας* (προσφυγή υπ' αριθ. 40756/06), υπόθεση-ορόσημο σχετικά με την υπερβολική διάρκεια διεξαγωγής των πολιτικών και ποινικών δικών και την έλλειψη αποτελεσματικής ένδικης προστασίας.

⁶⁹ Διεθνής Διαφάνεια, Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς 2020, σ. 2-3. Το επίπεδο της εκλαμβανόμενης διαφθοράς κατηγοριοποιείται ως εξής: χαμηλό (η άποψη εμπειρογνομόνων και διευθυντικών στελεχών

Η έγκριση νέας εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς για την περίοδο 2021-2025 αποτελεί βασική προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Η πρόοδος όσον αφορά την εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς αποτελεί βασική εθνική προτεραιότητα στην πολιτική ατζέντα της κυβέρνησης. Η εθνική στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς για την περίοδο 2016-2020 έληξε το 2020. Επί του παρόντος ο ΟΟΣΑ διενεργεί εσωτερική αξιολόγηση και εξωτερικό έλεγχο προκειμένου να δοθούν πληροφορίες για την εκπόνηση της νέας εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς (2021-2025). Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, το οποίο είναι αρμόδιο για τον συντονισμό της στρατηγικής, αναφέρει ότι σημειώθηκε πρόοδος ως προς την εφαρμογή της στρατηγικής για την περίοδο 2016-2020 σε πολλές από τις συμμετέχουσες διοικητικές αρχές και δημόσιους φορείς, παρόλο που δεν ήταν ομοιόμορφη, ιδίως σε τομείς υψηλού κινδύνου όπως η υγεία, η εκπαίδευση ή οι δημόσιες συμβάσεις. Η πρόοδος περιλάμβανε τη βελτίωση διαδικασιών για αντιμετώπιση ευαίσθητων ζητημάτων, τη σημαντική μείωση περιστατικών ακεραιότητας, τα αυξημένα επίπεδα διαφάνειας και τη βελτιωμένη εξυπηρέτηση των πολιτών, μεταξύ άλλων μέσω της ψηφιοποίησης. Βασικά χαρακτηριστικά της εν λόγω στρατηγικής θεωρούνται οι βέλτιστες πρακτικές μεταξύ των συμμετεχόντων θεσμικών οργάνων και οι οποίες θα διατηρηθούν και στην επόμενη στρατηγική, κυρίως ο μηχανισμός παρακολούθησης από ομότιμους και η συμμετοχική διαδικασία λήψης αποφάσεων μέσω πέντε πλατφορμών για την καταπολέμηση της διαφθοράς (με συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών). Ωστόσο, το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει επισημάνει ότι, εκτός από την εξειδικευμένη εφαρμογή, η αποτελεσματικότητα της στρατηγικής βασίζεται ιδίως στην πολιτική βούληση να δοθεί ώθηση για την εφαρμογή των μέτρων σε όλες τις συμμετέχουσες διοικητικές αρχές και στα συμμετέχοντα δημόσια θεσμικά όργανα, μεταξύ άλλων και σε τοπικό επίπεδο. Οι αξιολογήσεις βρίσκονται στο στάδιο της ολοκλήρωσης και το Υπουργείο Δικαιοσύνης διοργάνωσε δημόσια διαβούλευση με τις πέντε πλατφόρμες για την καταπολέμηση της διαφθοράς, με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών, όσον αφορά τη νέα στρατηγική, ενώ αναμένεται να προτείνει την έγκριση της νέας εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς έως το τέλος του 2021.

Έχει βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα της έρευνας και της επιβολής κυρώσεων για υποθέσεις διαφθοράς σε μεσαία και υψηλά κλιμάκια εργαζομένων. Το 2020 ο διορισμός νέου γενικού εισαγγελέα στην Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης της Διαφθοράς και επιπλέον προσωπικού σε διευθυντικές θέσεις έδωσε νέα ώθηση και σταθερότητα σε θεσμικό επίπεδο. Το αποτέλεσμα ήταν να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην ποιότητα των ερευνών και των υποθέσεων που παραπέμπονται στο δικαστήριο. Το 2020 η DNA κατόρθωσε να επιτύχει καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με το 2019 κι έτσι αυξήθηκε ο αριθμός των παραπομπών υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων και μειώθηκε ο συσσωρευμένος όγκος εκκρεμών υποθέσεων⁷². Σημειώθηκε επίσης πρόοδος σε επίπεδο δικαστηρίων με

επιχειρήσεων όσον αφορά τη διαφθορά στον δημόσιο τομέα βαθμολογείται άνω του 79)· σχετικά χαμηλό (βαθμολογίες μεταξύ 79-60), σχετικά υψηλό (βαθμολογίες μεταξύ 59-50), υψηλό (βαθμολογίες κάτω του 50).

⁷⁰ Το 2015 η βαθμολογία ήταν 46, ενώ το 2020 η βαθμολογία είναι 44. Η βαθμολογία αυξάνεται/μειώνεται σημαντικά όταν μεταβάλλεται πάνω από πέντε μονάδες· βελτιώνεται/επιδεινώνεται (μεταβολή 4-5 μονάδων)· είναι σχετικά σταθερή (μεταβολή από 1 έως 3 μονάδες) κατά την τελευταία πενταετία.

⁷¹ Τα στοιχεία του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με την αντίληψη και την εμπειρία των πολιτών και των επιχειρήσεων όσον αφορά τη διαφθορά, όπως αναφέρθηκαν πέρυσι, επικαιροποιούνται κάθε δεύτερο έτος. Τα πλέον πρόσφατα στοιχεία προέρχονται από το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 502 (2020) και από το Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 482 (2019).

⁷² Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης της Διαφθοράς (DNA), Έκθεση δραστηριοτήτων για το 2020. Το 2020 οι υποθέσεις αφορούσαν κυρίως δημόσιες συμβάσεις, δωροδοκία και απάτες που συνδέονται με κονδύλια

αύξηση στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων⁷³. Το 2020 αυξήθηκε ο αριθμός των καταγγελιών από πολίτες και ο αριθμός των αυτεπάγγελτων καταγγελιών για φερόμενες πράξεις διαφθοράς, γεγονός που σηματοδοτεί αλλαγή στην πρωτική τάση που επικρατούσε από το 2015. Η DNA θεωρεί ότι η αύξηση αυτή αποτελεί ένδειξη ανανέωσης της εμπιστοσύνης του κοινού στο εν λόγω θεσμικό όργανο και στην αρμοδιότητά του, η οποία είχε πληγεί σοβαρά από τις επιθέσεις που υπέστη την περίοδο 2017-2019. Το 2020 τροποποιήθηκε επίσης η επικοινωνιακή πολιτική της DNA κι έτσι τα ονόματα των υπόπτων δεν αναφέρονται πλέον στα δελτία τύπου κατά την έναρξη των ερευνών, γεγονός που περιορίζει τη δημόσια έκθεση των εν λόγω υπόπτων.

Οι τροποποιήσεις των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης κατά την περίοδο 2017-2019 παρεμπόδισαν σε σημαντικό βαθμό την ομαλή λειτουργία της DNA, η οποία κατάσταση θα διατηρηθεί όσο οι νόμοι αυτοί παραμένουν σε ισχύ⁷⁴. Τα γενικά προβλήματα που αντιμετωπίζει το δικαστικό σύστημα δυσκόλεψαν ιδιαίτερα την DNA⁷⁵. Η DNA αντιμετώπισε έλλειμμα ανθρώπινων πόρων⁷⁶, γεγονός που άσκησε μεγαλύτερη πίεση στους εισαγγελείς σε μια εποχή κατά την οποία η DNA βρέθηκε αντιμέτωπη με την πρόσθετη πρόκληση της ανάπτυξης της δικής της τεχνικής ικανότητας για την εκτέλεση δικαστικών εντολών με τη χρήση ειδικών τεχνικών έρευνας⁷⁷. Επιπλέον, ο αποτελεσματικός χειρισμός ορισμένων υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων εξακολουθεί να επηρεάζεται αρνητικά από το Τμήμα για τη Διερεύνηση Αξιοπoinων Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα (SIIJ), το οποίο εξακολουθεί να παρεμβαίνει σε υπό εξέλιξη υποθέσεις διαφθοράς υψηλού επιπέδου που διερευνά η DNA. Τον Ιούλιο του 2020 το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι η διαβίβαση προσφυγών στο SIIJ ήταν αντισυνταγματική και έκτοτε έπαυσε η προβληματική πρακτική να αποσύρονται προσφυγές σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων⁷⁸. Υπάρχει επίσης αυξημένος κίνδυνος ατιμωρησίας σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων με τις οποίες ασχολείται το SIIJ, κυρίως επειδή καθυστερεί ο χειρισμός των υποθέσεων⁷⁹. Η εξέταση από το SIIJ καταγγελιών που έχουν

της ΕΕ. Η DNA καταχώρισε επίσης 105 υποθέσεις διαφθοράς που σχετίζονταν με την καταπολέμηση της πανδημίας COVID-19.

⁷³ Η αύξηση αντικατοπτρίζει τα αποτελέσματα από όλα τα δικαστήρια που ασχολούνται με υποθέσεις της DNA. Όσον αφορά το 2020, το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο αναφέρει ότι λιγότερες υποθέσεις επιλύθηκαν, ορισμένες υποθέσεις τέθηκαν σε αναστολή και λιγότερες υποθέσεις καταχωρίστηκαν. Η DNA αναφέρει επίσης ότι το 2020 το ποσοστό αθώσεων ήταν μικρότερο, μολονότι το 2019 ο εν λόγω αριθμός ήταν διογκωμένος λόγω της αποποινικοποίησης αδικημάτων.

⁷⁴ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 11.

⁷⁵ Τα γενικά ζητήματα όσον αφορά τους ανθρώπινους πόρους στο δικαστικό σώμα, τα οποία επηρεάζουν και την DNA, περιλαμβάνουν περιορισμούς στους διορισμούς και σημαντικό αριθμό συνταξιοδοτήσεων. Μεταξύ των ειδικών ζητημάτων που αντιμετωπίζει η DNA περιλαμβάνονται η αιφνίδια μεταβολή των απαιτήσεων αρχαιότητας για εργασία στην DNA σε 10 έτη, καθώς και η μετάδοση της προφορικής εξέτασης για μη διευθυντικές θέσεις στο ΑΔΣ (σε αντίθεση με άλλες εισαγγελικές λειτουργίες), γεγονός που λειτουργεί αποτρεπτικά για τους υποψηφίους. Η απαίτηση αρχαιότητας για τους προϊσταμένους τμήματος είναι 15 έτη.

⁷⁶ Η DNA αναφέρει ότι τον Μάρτιο του 2021 είχε πληρωθεί μόνο το 75 % των θέσεων (131 διορισμοί και 14 αναθέσεις από τις 145 θέσεις) και ότι 2 θέσεις στην ηγεσία ήταν κενές. Στις 9 Ιουνίου 2021 η DNA δημοσίευσε πρόσκληση υποβολής υποψηφιοτήτων για 42 θέσεις εισαγγελέων για στελέχωση της κεντρικής εισαγγελίας και των τοπικών εισαγγελικών γραφείων.

⁷⁷ Με κυβερνητική απόφαση η DNA στελεχώθηκε με επιπλέον 90 αστυνομικούς.

⁷⁸ Απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της 7ης Ιουλίου 2020.

⁷⁹ Έκθεση δραστηριοτήτων του SIIJ: Η αποτελεσματικότητα του SIIJ αποτελεί επίσης πηγή ανησυχίας, καθώς 6 600 υποθέσεις εκκρεμούν, ενώ το 2020 ολοκληρώθηκαν ελάχιστες υποθέσεις (500 τέθηκαν στο αρχείο και 2 παραπέμφθηκαν στο δικαστήριο). Η χαμηλή αποτελεσματικότητα αποτελεί πρόσθετο παράγοντα κινδύνου ατιμωρησίας σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων.

υποβληθεί κατά εισαγγελέων από πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί για διαφθορά, θεωρείται επίσης άσκηση πίεσης στους εισαγγελείς της DNA. Οι τροποποιήσεις των νόμων στον τομέα της δικαιοσύνης που είναι σε εξέλιξη, όπως μεταξύ άλλων η κατάργηση του SIII, θα αποτελέσουν σημαντικά βήματα για τη διασφάλιση της καλής λειτουργίας και της βιωσιμότητας της DNA.

Η συνεχιζόμενη αβεβαιότητα όσον αφορά τις τροποποιήσεις του ποινικού κώδικα και του κώδικα ποινικής δικονομίας εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πρόκληση για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Όπως επισημαίνεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου και στην έκθεση του ΜΣΕ για το 2021⁸⁰, η άλλη σημαντική πρόκληση για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι η απουσία πολιτικών και νομοθετικών λύσεων για την ταχεία διαδοχή αποφάσεων μεγάλης εμβέλειας του Συνταγματικού Δικαστηρίου, με τις οποίες ακυρώνονται ή ερμηνεύονται διατάξεις του ποινικού κώδικα και του κώδικα ποινικής δικονομίας από το 2014⁸¹. Εξακολουθούν να είναι απαραίτητες οι τροποποιήσεις του ποινικού κώδικα και του κώδικα ποινικής δικονομίας⁸². Η κατάσταση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθούν τα εμπόδια και η ανασφάλεια δικαίου όσον αφορά τη διερεύνηση, τη δίωξη και την επιβολή κυρώσεων σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων⁸³. Αυτό με τη σειρά του είχε ως αποτέλεσμα την αποτυχημένη έκβαση των υποθέσεων στο δικαστήριο, τη δημιουργία ανασφάλειας δικαίου ως προς το παραδεκτό των αποδεικτικών στοιχείων, καθώς και την επανέναρξη ερευνών ή των δικών⁸⁴. Ο αντίκτυπος των αποφάσεων του Συνταγματικού Δικαστηρίου σχετικά με τη σύνθεση των τριμελών τμημάτων δικαστών σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλά κλιμάκια εργαζομένων και των πενταμελών τμημάτων δικαστών τελευταίου βαθμού του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου δεν έχει ακόμη εκδηλωθεί στις υποθέσεις διαφθοράς που είναι σε εξέλιξη⁸⁵. Στην πρόσφατη απόφασή του, το Δικαστήριο της ΕΕ έκρινε ότι προσκρούει στην αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης εθνική συνταγματική ρύθμιση η οποία δεν επιτρέπει σε κατώτερο δικαστήριο να αποφασίσει αυτεπαγγέλτως να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική διάταξη που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του πλαισίου του ΜΣΕ και είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης. Σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι συντρέχει παραβίαση της Συνθήκης ΕΕ ή παράβαση της αποφάσεως του ΜΣΕ, η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης επιβάλλει στο αιτούν δικαστήριο να αφήσει ανεφάρμοστες τις επίμαχες διατάξεις, ανεξαρτήτως της

⁸⁰ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου, [COM(2021) 370 final].

⁸¹ Ο.π.

⁸² Ο.π., σ. 12.

⁸³ Η DNA εκτιμά ότι το 2020 τουλάχιστον 45 ύποπτοι αθώωθηκαν συνεπεία των αποφάσεων του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

⁸⁴ Πρόσφατη απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της Ρουμανίας της 6ης Απριλίου 2021 επηρεάζει περαιτέρω τουλάχιστον 67 έρευνες της DNA που είναι σε εξέλιξη, διότι οι έρευνες θα πρέπει να ξαναρχίσουν.

⁸⁵ Παρότι οι αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου δεν εφαρμόζονται σε παλαιότερες υποθέσεις για τις οποίες έχει εκδοθεί οριστική απόφαση, ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις σε υποθέσεις που είναι σε εξέλιξη. Η απόφαση για τα πενταμελή τμήματα δικαστών έδωσε τη δυνατότητα για άσκηση έκτακτων ένδικων μέσων σε οριστικές υποθέσεις υπό ορισμένες προϋποθέσεις, ενώ η απόφαση για τα τριμελή τμήματα δικαστών θα μπορούσε να συνεπάγεται την επανέναρξη της δίκης με νέα σύνθεση δικαστών. Η DNA αναφέρει ότι 8 υποθέσεις που αφορούν 41 κατηγορούμενους έχουν ανασταλεί επί του παρόντος στο Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, 10 υποθέσεις που αφορούν 107 κατηγορούμενους επανήλθαν σε πρώτο βαθμό και 5 υποθέσεις με 90 κατηγορούμενους επανεξετάζονται από το προκαταρκτικό τμήμα. Οι αιτήσεις για έκδοση προδικαστικής απόφασης εκκρεμούν ενώπιον του Δικαστηρίου.

νομοθετικής ή συνταγματικής προέλευσής τους⁸⁶. Τον Φεβρουάριο του 2021 υπήρξε σημαντική εξέλιξη σε επίπεδο πολιτικής όταν το Κοινοβούλιο απέρριψε οριστικά προβληματικές τροπολογίες των κωδίκων που είχαν προταθεί κατά την περίοδο 2018-2019, οι οποίες κρίθηκαν αντισυνταγματικές στο σύνολο τους από το Συνταγματικό Δικαστήριο.

Η Βουλή των Αντιπροσώπων έχει ορίσει κριτήρια για τη λήψη απόφασης σε αιτήσεις άρσης βουλευτικής ασυλίας, ωστόσο η Γερουσία δεν έχει ακόμη πράξει αντίστοιχα. Τον Ιούνιο του 2019 η Βουλή των Αντιπροσώπων τροποποίησε τον εσωτερικό κανονισμό της και έκανε ειδική αναφορά στα κριτήρια που περιλαμβάνονται στην έκθεση της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τον σκοπό και την άρση της βουλευτικής ασυλίας⁸⁷. Η Γερουσία δεν έχει ακόμα θεσπίσει αντίστοιχους κανόνες.

Η Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας (ANI) εξακολουθεί να διερευνά περιπτώσεις ασυμβίβαστου, σύγκρουσης συμφερόντων και αδικαιολόγητου πλουτισμού⁸⁸. Το έργο της ANI θα πρέπει επίσης να διευκολυνθεί με την τροποποίηση που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2020, η οποία δίνει τη δυνατότητα για ηλεκτρονική υποβολή περιουσιακών στοιχείων και δημοσιοποίηση συμφερόντων⁸⁹, η οποία τέθηκε σε εφαρμογή τον Μάιο του 2021. Η ANI αναφέρει ότι ο προϋπολογισμός της για το 2020 ήταν επαρκής για την εκτέλεση των καθηκόντων της, διότι μολονότι ο εν λόγω προϋπολογισμός μειώθηκε αρχικά, συμπληρώθηκε αργότερα εντός του έτους⁹⁰. Υπήρχε ακόμα αβεβαιότητα στην ANI όσον αφορά τις θέσεις στην ηγεσία της. Η θέση του προέδρου ήταν κενή από τον Δεκέμβριο του 2019 και η θητεία του αντιπροέδρου έληγε αργότερα εντός του έτους⁹¹. Οι διαδικασίες επιλογής ξεκίνησαν τελικά τον Απρίλιο του 2021.

Το νομικό πλαίσιο για θέματα ακεραιότητας παραμένει κατακερματισμένο. Η έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου επισήμανε τις διαρκείς προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν όσον αφορά το νομικό πλαίσιο για θέματα ακεραιότητας, καθώς και την ανάγκη να υπάρξει ένα σταθερό, σαφές και ισχυρό νομικό πλαίσιο. Μια σειρά τροποποιήσεων των νόμων περί ακεραιότητας, ιδίως κατά την περίοδο 2017-2019, είχαν ως

⁸⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația «Forumul Judecătorilor Din România» και λοιποί*, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19, σκέψεις 251-252.

⁸⁷ Γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας [CDL-AD(2014)011]. Εκδίδεται μετά τις συστάσεις του ΜΣΕ και της GRECO. Η GRECO, στην έκθεσή της του Μαρτίου του 2021, επισημαίνει ότι έχει προφανώς αρθεί η ανεπίσημη υποχρέωση των εισαγγελικών οργάνων για υποβολή του συνόλου της δικογραφίας σε περίπτωση δίωξης υπουργού ή πρώην υπουργού που είναι επίσης μέλος του Κοινοβουλίου. Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων της GRECO – Δεύτερη ενδιάμεση έκθεση συμμόρφωσης και παρακολούθηση της ad hoc έκθεσης (κανόνας 34).

⁸⁸ Το 2020 η Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας περάτωσε 1 143 υποθέσεις ενώ 175 υποθέσεις παρέμειναν οριστικές και αμετάκλητες. Το ίδιο έτος επιβλήθηκαν 204 διοικητικά πρόστιμα για μη υποβολή περιουσιακών στοιχείων και μη δημοσιοποίηση συμφερόντων που απαιτούσε ο νόμος, για την επιβολή μη πειθαρχικών κυρώσεων μετά την οριστικοποίηση της διαπιστωτικής πράξης και για μη συμμόρφωση με τις νομικές διατάξεις.

⁸⁹ Τροποποίηση του νόμου αριθ. 176/2010 σχετικά με την ακεραιότητα κατά την άσκηση δημοσίων και άλλων αξιωμάτων. Από το 2022 και μετά η ηλεκτρονική υποβολή θα είναι υποχρεωτική.

⁹⁰ Ο αρχικός προϋπολογισμός ανερχόταν σε 34 802 000 RON, ενώ ο τελικός προϋπολογισμός ανήλθε σε 37 432 000 RON.

⁹¹ Το 2020 δεν πραγματοποιήθηκε διαγωνισμός διότι το Εθνικό Συμβούλιο Ακεραιότητας (στο εξής: CNI), το όργανο που εποπτεύει τη δραστηριότητα της ANI και είναι αρμόδιο για τη διεξαγωγή διαγωνισμού για την επιλογή του προέδρου και του αντιπροέδρου, δεν μπόρεσε να συγκεντρώσει απαρτία, καθώς η Γερουσία δεν είχε διορίσει νέα μέλη από το 2018. Τελικά, τον Μάρτιο του 2020 η Γερουσία διόρισε 10 μέλη της CNI και η πρώτη συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε αμέσως.

αποτέλεσμα η ANI να μην είναι σε θέση να επιτελέσει επαρκώς το έργο της καθώς και να επιδεινωθεί η κατάσταση σε ένα νομοθετικό πλαίσιο που ήταν ήδη κατακερματισμένο. Ειδικότερα, δύο προτάσεις που άρχισαν να ισχύουν το 2019 αύξησαν περαιτέρω την ανασφάλεια δικαίου όσον αφορά το εφαρμοστέο καθεστώς σε θέματα ακεραιότητας και επιβολής κυρώσεων⁹². Το 2020 και το 2021 το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο παρείχε αποσαφηνίσεις για την ερμηνεία της νομοθεσίας. Το δικαστήριο έκρινε ότι η κύρωση εφαρμόζεται, ακόμη και αν το ασυμβίβαστο αφορά προηγούμενη θητεία, και ότι η τριετής προθεσμία παραγραφής θα πρέπει να αναφέρεται στην ανάγκη ολοκλήρωσης της έρευνας από την ANI εντός τριών ετών από την έλευση των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν τη σύγκρουση συμφερόντων ή το ασυμβίβαστο (δεν αναφέρεται στη μη επιβολή κύρωσης μετά την πάροδο τριών ετών)⁹³. Η ANI εξέφρασε την ικανοποίησή της για τις αποφάσεις αυτές, οι οποίες αποκαθιστούν τη σαφήνεια και την ασφάλεια όσον αφορά τη δυνατότητα επιβολής κυρώσεων μετά την έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης. Η ενοποίηση των νόμων όσον αφορά θέματα ακεραιότητας, ασυμβίβαστου και σύγκρουσης συμφερόντων θα δώσει τη δυνατότητα να ληφθούν υπόψη η νομολογία και οι πολιτικές για την πρόληψη της διαφθοράς, και θα δημιουργηθεί σταθερή βάση για το μέλλον.

Το 2020, κατά τη διεξαγωγή των εκλογών τοπικής αυτοδιοίκησης και των εθνικών εκλογών, η ANI αύξησε τις δραστηριότητες ευαισθητοποίησης όσον αφορά τους κανόνες ακεραιότητας για τους υποψηφίους και αντάλλαξε πληροφορίες με τις αρμόδιες αρχές για υποψηφίους στους οποίους είχε απαγορευτεί η ανάληψη δημόσιων αξιωμάτων. Πριν από τις εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης της 20ής Σεπτεμβρίου 2020, η ANI ήρθε σε επαφή με κεντρικές και τοπικές εκλογικές αρχές με σκοπό να ενημερώσει σχετικά με υποψηφίους, οι οποίοι δεν είχαν τη δυνατότητα να αναλάβουν δημόσιο αξίωμα κατόπιν επιβολής κύρωσης για περίπτωση ασυμβίβαστου ή σύγκρουσης συμφερόντων στην προηγούμενη θητεία τους⁹⁴. Επιπλέον, μετά τις εκλογές, η ANI διαβίβασε στα Δικαστήρια, τα οποία είναι αρμόδια για την επικύρωση της θητείας των νεοεκλεγμένων αξιωματούχων, ονομαστικό κατάλογο υποψηφίων στους οποίους έχει απαγορευτεί η ανάληψη δημόσιου αξιώματος για περίοδο τριών ετών. Ενώ σε ορισμένους υποψηφίους δεν δόθηκε η δυνατότητα να θέσουν υποψηφιότητα και σε άλλους απαγορεύτηκε η ανάληψη αξιώματος, τα δικαστήρια έκριναν για μισούς περίπου από τους υποψηφίους που τελούσαν υπό απαγόρευση ότι έχουν τη δυνατότητα να αναλάβουν το αιρετό αξίωμα⁹⁵. Όσον αφορά τις εθνικές εκλογές, στο πλαίσιο της διαδικασίας επικύρωσης μετά τις εκλογές, η Επιτροπή

⁹² Η πρώτη τροποποίηση όριζε τριετή προθεσμία παραγραφής από την έλευση των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν τη σύγκρουση συμφερόντων ή το ασυμβίβαστο, και είχε ως αποτέλεσμα να κλείσει μεγάλος αριθμός υποθέσεων που ήταν σε εξέλιξη και να δημιουργηθούν αμφιβολίες σχετικά με τη δυνατότητα επιβολής κυρώσεων. Η δεύτερη τροποποίηση εισήγαγε ένα λιγότερο απαιτητικό καθεστώς επιβολής κυρώσεων όσον αφορά τις περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων για τους αιρετούς εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, το οποίο, κατά την άποψη της ANI, δεν επιτρέπει την επιβολή αποτρεπτικών κυρώσεων.

⁹³ Απόφαση 74/2020 της 16ης Νοεμβρίου 2020 και απόφαση 1/2021 του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου της 18ης Ιανουαρίου 2021.

⁹⁴ Η απαγόρευση αφορούσε περισσότερα από 500 άτομα. Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας (ANI), Communicate on prevention and consignment measures adopted by the National Integrity Agency in the context of the organisation of local elections 2020 (Ανακοίνωση σχετικά με μέτρα πρόληψης και καταγραφής που εγκρίθηκαν το 2020 από την Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας στο πλαίσιο της διοργάνωσης εκλογών τοπικής αυτοδιοίκησης).

⁹⁵ Από σύνολο 103 υποψηφίων στις εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης οι οποίοι βρίσκονταν σε απαγόρευση: εκλέχθηκαν 65 υποψήφιοι και σύμφωνα με πληροφορίες που διατίθενται από επίσημες πηγές: σε 15 αιρετούς αξιωματούχους απαγορεύτηκε να κατέχουν αιρετό αξίωμα, ενώ σε 49 αιρετούς αξιωματούχους επιτράπηκε η κατοχή του εν λόγω αξιώματος.

Επικύρωσης της ρουμανικής Γερουσίας ζήτησε από την ANI να κοινοποιήσει τις οριστικές και αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις περί ασυμβίβαστου ή σύγκρουσης συμφερόντων των εκλεγμένων γερουσιαστών. Η ANI διαπίστωσε ότι σε κανέναν από τους εκλεγμένους γερουσιαστές δεν είχε απαγορευτεί η κατοχή αξιώματος. Η Βουλή των Αντιπροσώπων ζήτησε την άποψη της ANI όσον αφορά τη γνωστοποίηση πιθανού ασυμβίβαστου από σειρά βουλευτών⁹⁶.

Το ηλεκτρονικό σύστημα PREVENT για την πρόληψη συγκρούσεων συμφερόντων σε δημόσιες συμβάσεις είναι αποτελεσματικό, καθώς έχει μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των συγκρούσεων συμφερόντων που έχουν εντοπιστεί. Το 2020 μέσω του συστήματος PREVENT αναλύθηκαν 19 140 διαδικασίες σύναψης συμβάσεων για τον εντοπισμό πιθανών συγκρούσεων συμφερόντων. Το 2020 οι επιθεωρητές ακεραιότητας εξέδωσαν δέκα προειδοποιήσεις για θέματα ακεραιότητας, οι οποίες αποτιμώνται περίπου σε 11,1 εκατ. EUR. Κατά τη διάρκεια της κατάστασης έκτακτης ανάγκης λόγω της πανδημίας COVID-19, οι δημόσιες αρχές και οι νομικές οντότητες, στις οποίες το κράτος είναι ο κύριος μέτοχος, είχαν το δικαίωμα να πραγματοποιούν άμεσες αγορές υλικών και εξοπλισμού για την καταπολέμηση της πανδημίας, χωρίς δημοσίευση στο ηλεκτρονικό σύστημα δημοσίων συμβάσεων, καθώς και να υπερβαίνουν το κατώτατο όριο αξίας (το οποίο ανέρχεται περίπου σε 27 000 EUR) για το οποίο απαιτείται δημοσίευση στο ηλεκτρονικό σύστημα. Αυτό σήμαινε ότι οι εν λόγω άμεσες αγορές δεν πραγματοποιήθηκαν μέσω του ηλεκτρονικού συστήματος και, ως εκ τούτου, δεν ελέγχθηκαν από το σύστημα PREVENT. Για την αντιμετώπιση του ζητήματος του ελέγχου των διαδικασιών που πραγματοποιούνται μέσω άμεσης ανάθεσης συμβάσεων, η ANI ανέπτυξε μηχανισμό σκοπός του οποίου είναι η ανάλυση των συνόλων δεδομένων για τις εν λόγω διαδικασίες με βάση τις πληροφορίες που διατίθενται από δημόσιες πηγές. Ο στόχος του μηχανισμού αυτού είναι ο εντοπισμός των πραγματωθεισών συγκρούσεων συμφερόντων στις εν λόγω διαδικασίες σύναψης συμβάσεων οι οποίες διέφυγαν τον έλεγχο στο πλαίσιο του συστήματος PREVENT. Έως το τέλος Ιανουαρίου του 2021, με τη βοήθεια μοντέλου κινδύνου, η ANI εξακρίβωσε 580 διαδικασίες άμεσης ανάθεσης συμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν το πρώτο τρίμηνο του 2020 και εντόπισε 64 πιθανά περιστατικά ακεραιότητας (11 % των διαδικασιών), τα οποία θα αναλυθούν περαιτέρω και για τα οποία θα μπορούσε να κινηθεί η αυτεπάγγελτη διαδικασία αξιολόγησης των εν λόγω περιπτώσεων.

Η εθνική υπηρεσία για τη διαχείριση των κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων (στο εξής: ANABI) παραμένει πλήρως επιχειρησιακή. Η αποστολή της ANABI είναι να εξασφαλίζει ένα αποτελεσματικό ποσοστό εκτέλεσης των εντολών δήμευσης που εκδίδονται σε ποινικές υποθέσεις με αποδοτική διαχείριση των κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων που διατίθενται στην Υπηρεσία κατόπιν αποφάσεων εισαγγελέων και δικαστών. Το 2021 ήταν το πέμπτο έτος δραστηριότητας για την ANABI, η οποία και αναπτύσσεται συνεχώς. Με βάση τα διδάγματα που αντλήθηκαν, η ANABI, με τη στήριξη του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ξεκίνησε δημόσια συζήτηση για την προώθηση εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση του συστήματος ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων. Η εν λόγω στρατηγική και το σχέδιο δράσης αφορούν την περίοδο 2021-2025 και περιλαμβάνουν στόχους όσον αφορά την αύξηση των δυνατοτήτων εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, την ενίσχυση των μηχανισμών συνεργασίας μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων μερών που εμπλέκονται, καθώς και διατάξεις σχετικά με την ίδρυση

⁹⁶ Στον κανονισμό βουλευτών και γερουσιαστών ορίζεται ότι ο βουλευτής έχει προθεσμία 15 ημερών για να γνωστοποιήσει αν συντρέχει για αυτόν περίπτωση ασυμβίβαστου και άλλες 30 ημέρες για να παραιτηθεί από ένα από τα αξιώματα που προκάλεσαν το ασυμβίβαστο.

Εθνικού Ταμείου για την Πρόληψη του Εγκλήματος. Με το εν λόγω ταμείο στηρίζονται μέτρα για την προστασία των θυμάτων, την πρόληψη της εγκληματικότητας και την εκπαίδευση⁹⁷.

Στον νόμο 161/200360, καθώς και στις διαδοχικές εθνικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς, δεν υπάρχουν πολλές διατάξεις σχετικά με τη μεταπήδηση προς ή από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα. Οι δημόσιοι υπάλληλοι οι οποίοι, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, έχουν ασχοληθεί με την παρακολούθηση και τον έλεγχο κρατικών επιχειρήσεων (SOE), δεν έχουν τη δυνατότητα απασχόλησης ή παροχής εξειδικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών στις εν λόγω εταιρείες για χρονικό διάστημα τριών ετών μετά την αποχώρησή τους από τη δημόσια διοίκηση. Ωστόσο, δεν υπάρχουν ρυθμίσεις σχετικές με περιόδους υπαναχώρησης για τους βασικούς φορείς λήψης αποφάσεων.

Η επιβολή του κώδικα δεοντολογίας και η απουσία κανόνων για βουλευτές ως προς την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων (lobbying), εξακολουθούν να αποτελούν πρόκληση. Όσον αφορά τους κώδικες δεοντολογίας για μέλη του Κοινοβουλίου, η GRECO επισήμανε πρόσφατα την έλλειψη επιβολής κανόνων, την έλλειψη κανόνων για τον τρόπο με τον οποίο τα μέλη του Κοινοβουλίου εμπλέκονται με εκπροσώπους ομάδων συμφερόντων, καθώς και την έλλειψη σαφώς καθορισμένων περιορισμών όσον αφορά τα δώρα, τη φιλοξενία, τις εύνειες και άλλα σχετικά οφέλη⁹⁸. Προκειμένου να αντισταθμιστούν οι ανισότητες του νομικού καθεστώτος όσον αφορά τη μεταπήδηση προς ή από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, αναπτύχθηκε μια πρότυπη μέθοδος, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί από όλους τους αρμόδιους δημόσιους οργανισμούς στο πλαίσιο ενός χρηματοδοτούμενου από την ΕΕ έργου⁹⁹.

Στη Ρουμανία υπάρχει νόμος για την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος από το 2004, ο οποίος, ωστόσο, έχει σχετικά περιορισμένη εφαρμογή στην πράξη. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης ανακοίνωσε στο τέλος του 2020 ότι συντάσσεται σχέδιο νόμου για τη μεταφορά της οδηγίας σχετικά με την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος στο εθνικό δίκαιο. Στις 5 Μαρτίου 2021 το σχέδιο νόμου και η αιτιολογική έκθεσή του υποβλήθηκαν σε δημόσια διαβούλευση στον ιστότοπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Παρά την πανδημία COVID-19 η δίωξη της διαφθοράς παρέμεινε αποτελεσματική. Οι γενικές εισαγγελικές αρχές και η DNA επέδειξαν ιδιαίτερη προσοχή σε πιθανά προβλήματα διαφθοράς όσον αφορά τις δημόσιες συμβάσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Οι μορφές που εντόπισε η DNA αφορούν υποθέσεις σχετικά με την παραβίαση κανόνων δημοσίων διαγωνισμών, τη δωροδοκία δημοσίων αξιωματούχων που συμμετέχουν σε

⁹⁷ Παρόμοιες διατάξεις εφαρμόζονταν πριν από τον Δεκέμβριο του 2018 αλλά καταργήθηκαν με το έκτακτο διάταγμα αριθ. 114/2018. Το σχέδιο δράσης που επισυνάπτεται στη στρατηγική περιλαμβάνει νομοθετικά μέτρα για τη διεύρυνση της εντολής της υπηρεσίας, καθώς και διατάξεις για νέα εργαλεία που είναι απαραίτητα για την αστυνομία και τους εισαγγελείς με σκοπό την καλύτερη διεξαγωγή οικονομικών ερευνών. Τα εν λόγω μέτρα υποστηρίζονται από επενδυτικό σχέδιο που περιλαμβάνει νέες δυνατότητες αποθήκευσης στοιχείων για το δικαστικό σώμα και την ANABI, καθώς και προγράμματα κατάρτισης και μέτρα προώθησης της διαφάνειας. Η δέσμη νομοθετικών μέτρων για την εφαρμογή των βασικών διατάξεων της στρατηγικής αναμένεται να δημοσιοποιηθεί κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2021.

⁹⁸ Τέταρτος γύρος αξιολογήσεων GRECO – Δεύτερη ενδιάμεση έκθεση συμμόρφωσης και παρακολούθηση της ad hoc έκθεσης (κανόνας 34).

⁹⁹ Η εν λόγω πρότυπη μέθοδος αναρτήθηκε στον ιστότοπο της Εθνικής Στρατηγικής για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς στις 18 Μαρτίου 2021. Η εφαρμογή αυτής της μεθόδου από τους δημόσιους οργανισμούς θα αξιολογηθεί το 2022.

διαδικασίες πρόσκλησης υποβολής προσφορών καθώς και την αγορά παραποιημένων προϊόντων.

III. ΠΟΛΥΦΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης καθώς και το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες δημόσιου συμφέροντος κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα. Η αποστολή και η σύνθεση της ρυθμιστικής αρχής για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας καθορίζονται στον νόμο για τον οπτικοακουστικό τομέα. Οι αρχές εξετάζουν το ενδεχόμενο να υπάρξουν αλλαγές στον νόμο στο πλαίσιο της μεταφοράς της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων¹⁰⁰.

Εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τη λειτουργία και τον προϋπολογισμό του Εθνικού Οπτικοακουστικού Συμβουλίου¹⁰¹. Το Εθνικό Οπτικοακουστικό Συμβούλιο (στο εξής: CNA) είναι η αρχή που έχει ως έργο τη διασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος στον τομέα των οπτικοακουστικών προγραμμάτων και έχει συσταθεί με νόμο ως ανεξάρτητη δημόσια αρχή, η οποία βρίσκεται υπό τον έλεγχο του κοινοβουλίου. Η δραστηριότητα του CNA διακόπηκε από τον Φεβρουάριο του 2021, όταν έληξε η θητεία τεσσάρων από τα έντεκα μέλη αυτού¹⁰², έως την 11^η Μαΐου, όταν τα νέα μέλη ψηφίστηκαν από το Κοινοβούλιο¹⁰³. Φαίνεται ότι εξακολουθούν να υπάρχουν τα δημοσιονομικά ζητήματα που αναφέρονται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου¹⁰⁴. Τον Μάρτιο του 2021 δημοσιεύτηκε για δημόσια διαβούλευση σχέδιο νόμου για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο της οδηγίας (ΕΕ) 2018/1808 για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων, για τις οποίες απαιτούνται επαρκείς οικονομικοί και δημοσιονομικοί πόροι. Το σχέδιο νόμου προβλέπει ότι η αρχή θα πρέπει να διαθέτει τον απαραίτητο προϋπολογισμό.

Η έλλειψη ειδικών εγγυήσεων όσον αφορά την ανεξαρτησία και τα πρότυπα των συντακτών εξακολουθούν να εγείρουν ανησυχίες. Όσον αφορά την αυτορρύθμιση στον τομέα του Τύπου, δεν έχουν υπάρξει αλλαγές από τη δημοσίευση της έκθεσης του 2020 για το κράτος δικαίου, στην οποία διατυπώθηκαν ανησυχίες σχετικά με την έλλειψη ειδικών εγγυήσεων για την ανεξαρτησία των συντακτών και για τα επαγγελματικά πρότυπα, είτε μέσω της νομοθεσίας είτε μέσω της αυτορρύθμισης. Η πανδημία COVID-19 επιδείνωσε την ήδη δύσκολη οικονομική κατάσταση του έντυπου και του τοπικού τύπου¹⁰⁵ και η επιβολή προτύπων ποιότητας δεν ήταν άμεσης προτεραιότητας¹⁰⁶. Το Παρατηρητήριο για την

¹⁰⁰ Η Ρουμανία βρίσκεται στην 48η θέση παγκοσμίως στον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου, ενώ στην ΕΕ βρίσκεται στην 21η θέση. Τα τελευταία έτη η κατάσταση παραμένει σχετικά αμετάβλητη και από το 2016 η κατάταξή της κυμαίνεται μεταξύ της 44ης και της 49ης θέσης.

¹⁰¹ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 17.

¹⁰² Στις 10 Φεβρουαρίου 2021 ανακοινώνεται, με δημόσια δήλωση, ότι οι δημόσιες συνεδριάσεις του Συμβουλίου θα συνεχιστούν μόλις το Κοινοβούλιο διορίσει μέλη για τις τέσσερις κενές θέσεις: βλ. Εθνικό Οπτικοακουστικό Συμβούλιο (CNA), Δελτίου τύπου για τις δημόσιες συνεδριάσεις του CNA, 10 Φεβρουαρίου 2021.

¹⁰³ Pagina de media, “Official. Parliament voted for new CNA members: Mircea Toma, one of them” (Επίσημο. Το Κοινοβούλιο ψήφισε τα νέα μέλη του CNA: ο Mircea Toma είναι ένα από αυτά), 11 Μαΐου 2021.

¹⁰⁴ Οι σχετικές πληροφορίες ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στη Ρουμανία. Το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας για το 2021, στην έκθεση χώρας για τη Ρουμανία στη σ. 3, επισημαίνει επίσης ότι το CNA διαθέτει περιορισμένη χρηματοδότηση.

¹⁰⁵ The Center for Independent Journalism (2020), Fundamental Rights under Siege 2020 [Κέντρο ανεξάρτητης δημοσιογραφίας (2020), Θεμελιώδη δικαιώματα σε κατάσταση πολιορκίας 2020], σ. 18.

¹⁰⁶ Οι σχετικές πληροφορίες ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στη Ρουμανία.

πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας (MPM) για το 2021 αναφέρει ως μείζον συνεχιζόμενο πρόβλημα «την επισφάλεια και τις κακές συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων» και εκτιμά ότι η επιρροή εμπορικών παραγόντων και ιδιοκτητών στο συντακτικό περιεχόμενο αποτελεί τομέα πολύ υψηλού κινδύνου¹⁰⁷.

Η διαφάνεια στο καθεστώς ιδιοκτησίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας εξακολουθεί να είναι ελλιπής¹⁰⁸. Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, ο νόμος για τα οπτικοακουστικά μέσα προβλέπει ότι το Συμβούλιο οφείλει να διασφαλίζει τη διαφάνεια στην οργάνωση, τη λειτουργία και τη χρηματοδότηση των μέσων μαζικής επικοινωνίας στον οπτικοακουστικό τομέα. Δεν εφαρμόζονται ειδικοί κανόνες για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας όσον αφορά τα έντυπα και τα ψηφιακά μέσα, τα οποία υπόκεινται στους γενικούς κανόνες που διέπουν τη διαφάνεια της ιδιοκτησίας και οι οποίοι περιλαμβάνονται στο εταιρικό δίκαιο. Το Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας αναφέρει περαιτέρω την ύπαρξη νομοθετικών κενών¹⁰⁹. Επιπλέον, γίνεται επίκληση των κανόνων για την προστασία των δεδομένων για να μη δημοσιοποιούνται ορισμένες πληροφορίες σχετικά με το καθεστώς ιδιοκτησίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας που είχαν προηγουμένως κοινολογηθεί από το CNA¹¹⁰. Το MPM για το 2021 αναφέρει ότι η συγκέντρωση των μέσων μαζικής επικοινωνίας ενέχει υψηλό κίνδυνο, ιδίως στον τομέα της αγοράς των έντυπων μέσων ενημέρωσης, ο οποίος είναι περιορισμένος τόσο από άποψη ζήτησης όσο και από άποψη αριθμού τίτλων¹¹¹.

Η κρατική διαφήμιση εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πηγή χρηματοδότησης για τον τομέα των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η μείωση της εμπορικής διαφήμισης οδήγησε σε απώλειες εσόδων για τις εταιρείες των μέσων μαζικής επικοινωνίας, ενώ οι συμβάσεις κρατικής διαφήμισης φαίνεται να εγείρουν ανησυχίες όσον αφορά την αυτονομία των συντακτών¹¹². Τα ενδιαφερόμενα μέρη καταγράφουν περαιτέρω ανησυχίες όσον αφορά την κατανομή των κονδυλίων και αναφέρουν, για παράδειγμα, τη σύναψη συμβάσεων διαφήμισης για εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, ενώ τεκμαίρεται ότι τέτοιου είδους εκδηλώσεις δεν θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν¹¹³.

¹⁰⁷ Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας για το 2021, έκθεση χώρας για τη Ρουμανία, σ. 15· βλ. επίσης Δημοσιογράφους χωρίς σύνορα – Ρουμανία.

¹⁰⁸ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 17.

¹⁰⁹ Στο Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας για το 2021, στην έκθεση χώρας για τη Ρουμανία στη σ. 14, αναφέρεται ως παράδειγμα ότι «μια εταιρεία ψηφιακών μέσων μπορεί να ανήκει σε άλλη εταιρεία, η οποία με τη σειρά της ανήκει σε οντότητα του εξωτερικού με ιδιοκτήτες που δεν έχουν γνωστοποιηθεί».

¹¹⁰ Δημοσιογράφοι χωρίς σύνορα – Ρουμανία.

¹¹¹ Στο Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας για το 2021, στην έκθεση χώρας για τη Ρουμανία στη σ. 14, επισημαίνεται ότι η αγορά των έντυπων μέσων ενημέρωσης είναι περιορισμένη όσον αφορά το ανταγωνιστικό κοινό και τους τίτλους και χαρακτηρίζεται από «συγκέντρωση σχεδόν του 100 % των κορυφαίων τεσσάρων τίτλων». Αναφέρεται επίσης ότι «η αγορά ψηφιακών μέσων ενημέρωσης είναι ιδιαίτερα κατακερματισμένη (συγκέντρωση σε ποσοστό 37 %), ενώ η συγκέντρωση κυμαίνεται σε πιο μέτρια επίπεδα στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο, στα οποία οι τέσσερις μεγαλύτεροι ιδιοκτήτες κατέχουν αντίστοιχα το 65 % και το 59 % του κοινού». Το MPM προειδοποιεί ότι η έλλειψη δεδομένων εξακολουθεί να αποτελεί εμπόδιο για την αξιολόγηση των μεριδίων αγοράς στο διαδικτυακό περιβάλλον, ενώ επισημαίνει ότι οι περισσότεροι Ρουμάνοι εξακολουθούν να χρησιμοποιούν την τηλεόραση ως κύρια πηγή ειδήσεων.

¹¹² The Center for Independent Journalism (2020), Fundamental Rights under Siege 2020 [Κέντρο ανεξάρτητης δημοσιογραφίας (2020), Θεμελιώδη δικαιώματα σε κατάσταση πολιορκίας 2020], σ. 17-18.

¹¹³ Ο.π., σ. 19.

Τα κονδύλια της κρατικής εκστρατείας ενημέρωσης αποτέλεσαν σημαντικό μέσο στήριξης των μέσων μαζικής επικοινωνίας κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Με το έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 63 της 7ης Μαΐου 2020¹¹⁴ διατέθηκαν περίπου 50 εκατ. EUR για κυβερνητικές εκστρατείες στα μέσα μαζικής επικοινωνίας με στόχο την πρόληψη της εξάπλωσης της νόσου COVID-19. Βάσει νόμου το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού (53 %) διατέθηκε για εκστρατείες στην τηλεόραση. Συνολικά 364 αιτούντες επωφελήθηκαν από αυτό το πρόγραμμα¹¹⁵. Το πρόγραμμα δέχτηκε επικρίσεις από ορισμένα μέσα μαζικής επικοινωνίας και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, διότι θεώρησαν ότι τα κριτήρια για την υποβολή των αιτήσεων ευνοούσαν τα μεγάλα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τη μέθοδο του «clickbait» (δόλωμα για κλικ). Επισήμαναν επίσης τον κίνδυνο να μειωθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, καθώς και τους κινδύνους για άσκηση πολιτικής πίεσης και αυτολογοκρισίας¹¹⁶.

Εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες όσον αφορά την εφαρμογή του νομικού πλαισίου για την πρόσβαση σε πληροφορίες. Ο νόμος¹¹⁷ εγγυάται την πρόσβαση των μέσων μαζικής επικοινωνίας σε πληροφορίες δημοσίου συμφέροντος, για παράδειγμα μέσω συνεντεύξεων Τύπου που πρέπει να διοργανώνουν οι δημόσιες αρχές σε τακτά διαστήματα¹¹⁸. Ωστόσο, η έλλειψη πρόσβασης σε πληροφορίες εξακολουθεί να αναφέρεται ως σημαντική πρόκληση για τους δημοσιογράφους. Τα ζητήματα που εξακολουθούν να αναφέρονται, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, περιλαμβάνουν καθυστερήσεις ή άρνηση παροχής πληροφοριών, μη διενέργεια συνεντεύξεων Τύπου¹¹⁹ και επίκληση των κανόνων για την προστασία των δεδομένων με στόχο τον περιορισμό της πρόσβασης σε πληροφορίες¹²⁰. Επιπλέον, όταν προσβάλλονται δικαστικώς οι αποφάσεις των αρχών που αρνούνται την παροχή πληροφοριών, εφαρμόζονται αποκλίνουσες ερμηνείες για παρόμοιες καταστάσεις¹²¹. Εκτός από τις γενικές στατιστικές, από τον Μάρτιο του 2021 ήταν διαθέσιμα και τα μη

¹¹⁴ Έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 63 της 7ης Μαΐου 2020, για τη διοργάνωση και τη διεξαγωγή εκστρατειών ενημέρωσης του κοινού στο πλαίσιο της επιδημιολογικής κατάστασης που προκλήθηκε από την εξάπλωση της νόσου COVID-19.

¹¹⁵ Πληροφορίες που δημοσίευσε η Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης στις 6 Ιουλίου 2020 (<https://sgg.gov.ro/new/06-07-2020-anunt/>).

¹¹⁶ The Center for Independent Journalism (2020), *Fundamental Rights under Siege 2020* [Κέντρο ανεξάρτητης δημοσιογραφίας (2020), Θεμελιώδη δικαιώματα σε κατάσταση πολιορκίας], σ. 21· Στοιχεία από τις οργανώσεις Funky Citizens και Expert Forum για την έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου· Dumitrita Holdis (2020), *ReportIt: When state funding discredits the press – The Romanian media is facing a financial and moral dilemma* (Όταν η κρατική χρηματοδότηση απαξιώνει τον Τύπο – Οικονομικό και ηθικό δίλημμα για τα ρουμανικά μέσα μαζικής επικοινωνίας).

¹¹⁷ Νόμος αριθ. 544/2001, άρθρο 17, για την πρόσβαση σε πληροφορίες.

¹¹⁸ Διάταγμα αριθ. 195 της 16ης Μαρτίου 2020 για την κήρυξη κατάστασης έκτακτης ανάγκης στο έδαφος της Ρουμανίας.

¹¹⁹ The Center for Independent Journalism (2020), *Fundamental Rights under Siege 2020* [Κέντρο ανεξάρτητης δημοσιογραφίας (2020), Θεμελιώδη δικαιώματα σε κατάσταση πολιορκίας 2020], σ. 10· Liberties (Ελευθερίες) (2021) *EE 2020: Demanding on Democracy* (Απαιτώντας δημοκρατία)· Στοιχεία από την οργάνωση Funky Citizens για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου· κατά τη διάρκεια επισκέψεων στη χώρα αναφέρθηκαν επίσης δυσκολίες ως προς τη λήψη πληροφοριών για τους εκπροσώπους Τύπου.

¹²⁰ Liberties (Ελευθερίες) (2021) *EE 2020: Demanding on Democracy* (Απαιτώντας δημοκρατία), σ. 157-158· Στοιχεία από την οργάνωση Funky Citizens για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου.

¹²¹ Σύμφωνα με τα στοιχεία από την οργάνωση Expert Forum για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σε προσφυγές ενώπιον δικαστηρίων κατά 42 αστυνομικών τμημάτων επαρχιών σχετικά με πρόστιμα και κυρώσεις που επιβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 υπήρξαν αποκλίνουσες αποφάσεις τόσο σε πρώτο βαθμό (εκ των οποίων οι 21 αποφάσεις ήταν υπέρ του προσφεύγοντα και 20 υπέρ της αστυνομίας) όσο και κατ' έφεση.

επεξεργασμένα δεδομένα για την πανδημία COVID-19¹²² τα οποία επικαιροποιούνταν από τις αρχές σε καθημερινή βάση. Παρά την προσπάθεια αυτή, η πρόσβαση σε πληροφορίες φαίνεται να έχει καταστεί δυσκολότερη κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, με αποτέλεσμα η κοινωνία των πολιτών και οι δημοσιογράφοι να κάνουν εκκλήσεις για μεγαλύτερη διαφάνεια¹²³. Η τακτική παρακολούθηση από τις ρουμανικές αρχές αποκαλύπτει αποκλίσεις στην εφαρμογή του νομικού πλαισίου από τη διοίκηση, καθώς και ανεπαρκή ιεράρχηση των μέτρων διαφάνειας από δημόσιους φορείς, ενώ οι αρχές της τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσιάζουν τα χαμηλότερα επίπεδα συμμόρφωσης¹²⁴. Το MPM για το 2021 υποδεικνύει ως παράγοντες κινδύνου το επίπεδο ανταπόκρισης των αρχών, το οποίο παραμένει ασυνεπές, και το γεγονός ότι η πρόσβαση στο δικαστήριο για έννομη προστασία είναι επαχθής¹²⁵. Για την αντιμετώπιση ορισμένων προκλήσεων, τον Αύγουστο του 2020 προτάθηκαν τροποποιήσεις των κανόνων εφαρμογής του νομικού πλαισίου. Ωστόσο, κάποιες από τις προτεινόμενες διατάξεις έχουν επικριθεί διότι ενδέχεται να καταστήσουν δυσχερέστερη την πρόσβαση σε ορισμένες πληροφορίες¹²⁶. Τον Μάρτιο του 2021 ξεκίνησε ένα έργο για τη στρατηγική διαχείρισης της επικοινωνίας της κυβέρνησης¹²⁷.

Συνεχίζονται οι καταγγελίες για αγωγές συκοφαντικής δυσφήμισης κατά ερευνητών δημοσιογράφων. Δυο πρόσφατες προειδοποιήσεις στην πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία της δημοσιογραφίας και την ασφάλεια των δημοσιογράφων αναφέρουν παρενόχληση και εκφοβισμό δημοσιογράφων¹²⁸. Μια άλλη αγωγή συκοφαντικής δυσφήμισης κατά ερευνητών δημοσιογράφων, η οποία αφορά άρθρα για την παγκόσμια βιομηχανία ποδοσφαίρου, απορρίφθηκε από το αρμόδιο ρουμανικό δικαστήριο στις αρχές του 2021. Σε πρόσφατη απόφαση, κατόπιν αγωγής για συκοφαντική δυσφήμιση που ασκήθηκε από τον δήμαρχο περιφέρειας του Βουκουρεστίου κατά μεγάλης εφημερίδας, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο αποφάσισε την αφαίρεση διαφόρων άρθρων που η εν λόγω εφημερίδα είχε δημοσιεύσει¹²⁹. Αναφέρεται ότι ο δήμαρχος έχει επίσης καταθέσει μήνυση κατά δημοσιογράφων λόγω διαφόρων δημοσιεύσεων με την κατηγορία της σύστασης εγκληματικής οργάνωσης και του εκβιασμού, η οποία μήνυση διερευνήθηκε από τη Διεύθυνση Διερεύνησης Οργανωμένου Εγκλήματος και Τρομοκρατίας¹³⁰. Η κοινωνία των

¹²² Υπουργείο Υγείας, COVID-19 και Διαφάνεια, <https://data.gov.ro/dataset/transparenta-covid>.

¹²³ Στοιχεία από την οργάνωση Funky Citizens για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου· βλ. επίσης Δημοσιογράφους χωρίς σύνορα – Ρουμανία.

¹²⁴ Οι πληροφορίες ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στη Ρουμανία.

¹²⁵ 2021 Media Pluralism Monitor, country report for Romania (Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας για το 2021, έκθεση χώρας για τη Ρουμανία), σ. 12.

¹²⁶ Στοιχεία από την οργάνωση Funky Citizens για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου.

¹²⁷ Γενική Γραμματεία της κυβέρνησης, 22 Μαρτίου 2021, εναρκτήρια συνεδρίαση για το έργο «Στρατηγική για τη διαχείριση της επικοινωνίας της κυβέρνησης της Ρουμανίας».

¹²⁸ Η πρώτη προειδοποίηση αφορά αγωγή που κατατέθηκε τον Νοέμβριο του 2020, με την οποία αξιώνεται αποζημίωση άνω των 488 000 EUR από ερευνητές δημοσιογράφους για άρθρο που αφορούσε την πώληση масκών που θεωρούνταν ελαττωματικές. Η δεύτερη προειδοποίηση αφορά αγωγή που κατατέθηκε τον Μάρτιο του 2021 κατά δημοσιογράφων και μέσων μαζικής επικοινωνίας κατόπιν άρθρων που αφορούσαν σεξουαλική κακοποίηση και βιασμό σε ορθόδοξο χριστιανικό λύκειο. Στην απάντηση των ρουμανικών αρχών για την τελευταία αυτή υπόθεση, η οποία είναι επίσης διαθέσιμη στην πλατφόρμα του Συμβουλίου της Ευρώπης στην ενότητα για τη Ρουμανία, διευκρινίζεται ότι επί του παρόντος η αναφερόμενη υπόθεση αναμένεται να συζητηθεί βάσει του Αστικού Κώδικα και ότι κινήθηκε από τον ενάγοντα υπό την προσωπική ιδιότητά του.

¹²⁹ Libertatea, «Στην πολιτική δίκη το περιφερειακό δικαστήριο 2 έκρινε υπέρ του δημάρχου Baluta ενώ αποφάσισε και τη διαγραφή των άρθρων σχετικά με το Goleac! Η απόφαση δεν είναι οριστική», δημοσίευμα της 24ης Μαΐου 2021.

¹³⁰ Agerpres, «Ο δημοσιογράφος Cătălin Tolontan σε ακροαματική διαδικασία ενώπιον της DIICOT κατόπιν καταγγελίας που υπέβαλε ο δήμαρχος του τομέα 4», δημοσίευμα της 20ής Μαΐου 2021. Οι οργανώσεις

πολιτών ανέφερε περαιτέρω περιπτώσεις SLAPP (στρατηγικού χαρακτήρα αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού) εναντίον δημοσιογράφων, μέσω μαζικής επικοινωνίας ή της κοινωνίας των πολιτών από δημόσιους οργανισμούς ή επιχειρηματίες¹³¹.

IV. ΆΛΛΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΑΝΤΙΒΑΡΩΝ)

Το πολίτευμα της Ρουμανίας είναι ημιπροεδρική κοινοβουλευτική δημοκρατία. Το ρουμανικό Κοινοβούλιο αποτελείται από δύο σώματα, τη Γερουσία (άνω βουλή) και τη Βουλή των Αντιπροσώπων (κάτω βουλή). Η κυβέρνηση, οι βουλευτές, οι γερουσιαστές ή μια ομάδα τουλάχιστον 100 000 πολιτών έχουν το δικαίωμα να αναλάβουν νομοθετική πρωτοβουλία¹³². Το Συνταγματικό Δικαστήριο εγγυάται για την υπεροχή του Συντάγματος και έχει ευθύνη για τον έλεγχο των νόμων¹³³.

Εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τη σταθερότητα και την προβλεψιμότητα της νομοθεσίας. Η συνήθης διαδικασία για την εκπόνηση και την ψήφιση νόμων διέπεται από ικανοποιητικές ρυθμίσεις, όπως μεταξύ άλλων εκτενής θεσμική οργάνωση συστήματος ελέγχων και ισορροπιών (μηχανισμού θεσμικών αντιβάρων). Ωστόσο, όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου¹³⁴ η νομοθεσία αλλάζει υπερβολικά συχνά, ενώ ο στόχος των τροποποιήσεων είναι πολλές φορές ασαφής και οι νόμοι που προκύπτουν μπορούν να είναι αντιφατικοί. Σε διάφορους τομείς πολιτικής προτάθηκαν και ψηφίστηκαν από το Κοινοβούλιο πολλαπλές τροποποιήσεις της νομοθεσίας που αφορούσαν ίδιους νόμους, στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν αλλαγές στους νόμους που ήταν αντιφατικές. Το Νομοθετικό Συμβούλιο¹³⁵ αναφέρει ότι οι επανειλημμένες τροποποιήσεις που στερούνται συνοχής σε συνδυασμό με την έλλειψη κωδικοποίησης των νόμων που τροποποιήθηκαν πολλές φορές δυσχέραναν την κατανόηση των ρυθμίσεων του θετικού δικαίου ακόμη και για όσους ασκούν το νομικό επάγγελμα. Οι εταιρείες αναφέρουν ότι υπάρχει δυσκολία λόγω της έλλειψης σταθερής και προβλέψιμης νομοθεσίας¹³⁶. Ως εκ

Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα και Active Watch απέστειλαν ανοικτή επιστολή στις ρουμανικές αρχές με την οποία ζήτησαν τη διεξαγωγή έρευνας για τον τρόπο χειρισμού της ποινικής αξίωσης και αναφέρουν ότι «έχει κινηθεί εσωτερική έρευνα από τη Διεύθυνση Διερεύνησης Οργανωμένου Εγκλήματος και Τρομοκρατίας (DIICOT) στη Ρουμανία».

¹³¹ Οι πληροφορίες ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στη Ρουμανία. Αναφέρθηκαν επίσης τουλάχιστον 5 περιπτώσεις στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν δημόσια κεφάλαια για να καλυφθεί το κόστος των αγωγών. Το MPM επισημαίνει ότι υπάρχουν «περιστασιακά περιπτώσεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν παραδείγματα αυτού του φαινομένου, [δηλαδή του φαινομένου SLAPP]».

¹³² Σύνταγμα της Ρουμανίας, άρθρο 74. Οι πολίτες που ασκούν το δικαίωμα ανάληψης νομοθετικής πρωτοβουλίας πρέπει να προέρχονται τουλάχιστον από το ένα τέταρτο των επαρχιών της χώρας, ενώ σε καθεμία απ' αυτές τις επαρχίες ή στον Δήμο του Βουκουρεστίου, πρέπει να συγκεντρωθούν τουλάχιστον 5 000 υπογραφές για υποστήριξη της εν λόγω πρωτοβουλίας.

¹³³ Σύνταγμα της Ρουμανίας, άρθρο 142.

¹³⁴ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 21.

¹³⁵ Το Νομοθετικό Συμβούλιο είναι ένα συμβουλευτικό όργανο εμπειρογνομόνων του Κοινοβουλίου, το οποίο παρέχει γνωμοδοτήσεις για όλα τα νέα σχέδια νόμων και διασφαλίζει τη συστηματική ενοποίηση και τον συντονισμό του συνολικού αριθμού των νομοθετικών πράξεων.

¹³⁶ Στοιχεία από το αυστριακό Ομοσπονδιακό Οικονομικό Επιμελητήριο για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 24. Η έλλειψη ασφάλειας δικαίου έχει επίσης υπογραμμιστεί στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου Έκθεση ανά χώρα του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, Ρουμανία 2020, [SWD(2020) 522 final]. Η Ρουμανία κατατάσσεται κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ όσον αφορά τη σταθερότητα της νομοθεσίας και την πρόσβαση σε αυτήν, και τα ενδιαφερόμενα μέρη αναφέρουν ότι η αβεβαιότητα όσον αφορά τις αποφάσεις στον τομέα της πολιτικής και της νομοθεσίας οδήγησαν στη γενική αντίληψη ότι το νομικό πλαίσιο είναι απρόβλεπτο.

τούτου, το Νομοθετικό Συμβούλιο εμμένει στη θέσπιση υποχρέωσης να δημοσιεύεται ενοποιημένη έκδοση ενός νόμου κάθε φορά που αυτός τροποποιείται. Ο νόμος αριθ. 24 σχετικά με τη νομοθετική τεχνική δίνει τη δυνατότητα στον φορέα που κινεί τη νομοθετική διαδικασία να αποφασίζει σχετικά με την επαναδημοσίευση του νόμου σε ενοποιημένη μορφή, ωστόσο η εν λόγω δυνατότητα χρησιμοποιείται σπάνια. Το Νομοθετικό Συμβούλιο έχει δρομολογήσει επίσης πρόγραμμα για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας¹³⁷. Ωστόσο, η κοινοβουλευτική διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας οι τροποποιήσεις παραμένουν κατατεθειμένες έως ότου αποσυρθούν με συγκεκριμένο τρόπο σημαίνει ότι ορισμένες παλαιές τροποποιήσεις και διαδικασίες παραμένουν σε εκκρεμότητα ενώπιον του Κοινοβουλίου. Θεωρήθηκε θετικό βήμα το γεγονός ότι, κατά τους πρώτους μήνες της νέας κοινοβουλευτικής περιόδου, το Κοινοβούλιο απέρριψε οριστικά προβληματικές τροποποιήσεις σε βασικούς τομείς, οι οποίες εκκρεμούσαν από την προηγούμενη κοινοβουλευτική περίοδο¹³⁸.

Δεν εκδόθηκαν πολλά έκτακτα κυβερνητικά διατάγματα μετά την τελευταία έκθεση στον τομέα της δικαιοσύνης. Σε συμβουλευτικό δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2019, η πλειονότητα των πολιτών ψήφισε υπέρ της απαγόρευσης της έκδοσης έκτακτων κυβερνητικών διαταγμάτων στον τομέα της δικαιοσύνης¹³⁹. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει την ανησυχία σχετικά με την υπερβολική χρήση των έκτακτων κυβερνητικών διαταγμάτων στον συγκεκριμένο τομέα, τα οποία ωστόσο έχουν μειωθεί από τον Νοέμβριο του 2019¹⁴⁰. Το 2020, εκτός από τον τομέα της δικαιοσύνης, η μεγάλη πλειονότητα των έκτακτων κυβερνητικών διαταγμάτων εκδόθηκαν στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19¹⁴¹. Όσον αφορά τις διαδικασίες στο Κοινοβούλιο, το 2020 ο αριθμός των διαδικασιών έκτακτης ανάγκης για βασικά θέματα δικαιοσύνης και καταπολέμησης της διαφθοράς μειώθηκε σημαντικά. Τον Φεβρουάριο του 2021 το Κοινοβούλιο απέρριψε πρόταση να εξεταστεί το σχέδιο νόμου για την κατάργηση του SIIJ με επείγουσα κοινοβουλευτική διαδικασία.

Παραμένει περιορισμένος ο αριθμός της εκτίμησης των επιπτώσεων και των δημοσίων διαβουλεύσεων πριν από τη θέσπιση της νομοθεσίας. Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλει η Γενική Γραμματεία της κυβέρνησης για να ενισχυθεί η ικανότητα των κεντρικών και των τοπικών αρχών ως προς την τεκμηρίωση των δημοσίων αποφάσεων¹⁴², η χρήση τεκμηριωμένων μέσων στη χάραξη πολιτικής παραμένει ανομοιόμορφη και πολλές

¹³⁷ Οι πληροφορίες ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στη Ρουμανία.

¹³⁸ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο στη Ρουμανία στο πλαίσιο του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου, [COM(2021) 370 final].

¹³⁹ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 20.

¹⁴⁰ Στις εξαιρέσεις περιλαμβάνονται i) μέτρα που έχουν ληφθεί για να διασφαλιστεί η λειτουργία του δικαστικού συστήματος κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19· ii) πράξη του Φεβρουαρίου 2020 σχετικά με τις δημόσιες εξαγορές, η οποία εισήγαγε μια δυνητική νέα πειθαρχική διαδικασία για τους δικαστές και η οποία κηρύχθηκε αντισυνταγματική· iii) το έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα της 30ής Δεκεμβρίου 2020 με το οποίο καθυστερεί η έναρξη ισχύος των διατάξεων για την αύξηση του αριθμού των δικαστών που απαιτούνται σε ορισμένα τμήματα δικαστηρίων, τα οποία αναμένεται να καταργηθούν στο πλαίσιο της αναθεώρησης των νόμων περί δικαιοσύνης η οποία είναι σε εξέλιξη.

¹⁴¹ Στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 εκδόθηκαν 159 GEO, ενώ τα υπόλοιπα 68 εκδόθηκαν για τη ρύθμιση άλλων μέτρων.

¹⁴² Στον νόμο 24/2000 για τη σύνταξη νομικών πράξεων καθορίζεται ως αρχική υποχρέωση ο προσδιορισμός των επιπτώσεων των σχεδίων των ρυθμίσεων, ενώ οι απαιτήσεις για τις εκτιμήσεις των επιπτώσεων των ρυθμίσεων διευκρινίστηκαν περαιτέρω στην κυβερνητική απόφαση αριθ. 1361 που εκδόθηκε το 2006. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, όλες οι ρυθμίσεις πρέπει να συνοδεύονται από επεξηγηματικό σημείωμα, στο οποίο θα περιγράφεται το σκεπτικό και θα αξιολογούνται οι επιπτώσεις του σχεδίου της πρότασης.

εκτιμήσεις των επιπτώσεων της νομοθεσίας είναι επιφανειακές¹⁴³. Η κοινωνία των πολιτών ανέφερε ότι πολλά νομοσχέδια που υπόκεινται σε δημόσια διαβούλευση δεν περιλαμβάνουν τις δημοσιονομικές επιπτώσεις. Το 2020 εκδόθηκαν 65 κανονιστικές πράξεις σε επίπεδο Γενικής Γραμματείας της κυβέρνησης, από τις οποίες μόνο οι 12 ανακοινώθηκαν δημοσίως. Από τις 47 συστάσεις που ελήφθησαν, μόνο μία έγινε δεκτή. Έντεκα από τις 12 κανονιστικές πράξεις που δημοσιεύθηκαν, παρέμειναν αμετάβλητες¹⁴⁴. Δεν είναι συχνή η συμμετοχή του μη κυβερνητικού τομέα και των εκπροσώπων των μέσων μαζικής επικοινωνίας στη διαδικασία χάραξης πολιτικής¹⁴⁵, μολοντί υπάρχει διαδικτυακή υποδομή. Ο αριθμός των χρηστών της διαδικτυακής πλατφόρμας διαβούλευσης παραμένει περιορισμένος¹⁴⁶. Η Γενική Γραμματεία της κυβέρνησης καταρτίζει κατάλογο με ΜΚΟ που ενδιαφέρονται να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η κατάσταση συναγερμού που διαδέχθηκε την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που κηρύχθηκε στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19, καθώς και τα μέτρα έκτακτης ανάγκης, αποτέλεσαν αντικείμενο δικαστικού ελέγχου. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης που κηρύχθηκε στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19 άρθηκε στις 14 Μαΐου 2020. Στις 15 Μαΐου, μετά το τέλος της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, κηρύχθηκε κατάσταση συναγερμού¹⁴⁷ η οποία επικυρώθηκε από την κυβέρνηση στις 18 Μαΐου¹⁴⁸ με αρχική ισχύ για διάστημα 30 ημερών. Στη συνέχεια παρατάθηκε με διαδοχικές κυβερνητικές αποφάσεις, η κάθε μία από τις οποίες είχε ισχύ 30 ημερών. Η κατάσταση συναγερμού εξακολουθεί να ισχύει. Κατόπιν αποφάσεων του Συνταγματικού Δικαστηρίου που αμφισβητούν τη νομική βάση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης, το Κοινοβούλιο ενέκρινε την κατάσταση συναγερμού που κήρυξε η κυβέρνηση¹⁴⁹. Το 2020 και το 2021 το τμήμα διοικητικών και φορολογικών διαφορών του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου αποφάνθηκε σε τελευταίο βαθμό, με έκδοση οριστικής απόφασης, για 12 υποθέσεις που αφορούσαν διοικητικές πράξεις που είχαν εκδοθεί βάσει του άρθρου 15 του νόμου αριθ. 136/2020 για τη θέσπιση μέτρων δημόσιας υγείας σε καταστάσεις επιδημιολογικού και βιολογικού κινδύνου, τα οποία εφαρμόζονται στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19. Σε δύο υποθέσεις το δικαστήριο διέταξε την ακύρωση διοικητικών πράξεων¹⁵⁰.

Εξακολουθούν να μην εφαρμόζονται τα μέτρα για την αντιμετώπιση του ζητήματος της εφαρμογής των δικαστικών αποφάσεων και της νομολογίας των δικαστηρίων από τη δημόσια διοίκηση. Η Ρουμανία, αφού διαπιστώθηκε ότι παραβιάζει το άρθρο 6 παράγραφος 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου λόγω μη

¹⁴³ βλ. Sustainable Governance Indicators 2020 (Δείκτες βιώσιμης διακυβέρνησης για το 2020), Έκθεση για τη Ρουμανία, σ. 28-29.

¹⁴⁴ Ετήσια έκθεση για τη διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων (1 Ιανουαρίου 2020 — 31 Δεκεμβρίου 2020), παράρτημα αριθ. 20 – PS 14/2019 σε επίπεδο Γενικής Γραμματείας της κυβέρνησης (παράρτημα I).

¹⁴⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Public administration characteristics and performance in EU28 (Χαρακτηριστικά και επιδόσεις της δημόσιας διοίκησης στην ΕΕ-28), Απρίλιος 2018.

¹⁴⁶ Το 2020 υπήρχαν 202 χρήστες της πλατφόρμας consultare.gov.ro.

¹⁴⁷ Απόφαση αριθ. 24 της εθνικής επιτροπής για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, με την οποία εγκρίνεται η κήρυξη εθνικής κατάστασης συναγερμού και η θέσπιση μέτρων πρόληψης και ελέγχου των λοιμώξεων στο πλαίσιο της επιδημιολογικής κατάστασης που προκαλείται από τον ιό SARS-CoV-2.

¹⁴⁸ Κυβερνητική απόφαση αριθ. 394, της 18ης Μαΐου 2020, για την κήρυξη της κατάστασης συναγερμού και για τα μέτρα που εφαρμόζονται κατά τη διάρκεια αυτής με στόχο την πρόληψη και την καταπολέμηση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19.

¹⁴⁹ Νόμος αριθ. 55/2020, της 15ης Μαΐου 2020, σχετικά με τα μέτρα που εφαρμόζονται για την πρόληψη και την καταπολέμηση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19.

¹⁵⁰ Πληροφορίες που έδωσε η Ρουμανία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 44-45.

συμμόρφωσης ή λόγω σημαντικής καθυστέρησης του κράτους ή των νομικών οντοτήτων που βρίσκονται υπό την ευθύνη του κράτους να συμμορφωθούν με οριστικές αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων¹⁵¹, παραμένει σε καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εκτέλεση της εν λόγω απόφασης¹⁵². Το 2019 και σε αυτό το πλαίσιο, η Ρουμανία πρότεινε ένα σχέδιο δράσης στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και ενέκρινε τον κατάλογο των μέτρων για την εκπλήρωση του εν λόγω σχεδίου δράσης¹⁵³. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί¹⁵⁴. Σε υπόμνημα με ημερομηνία 27 Νοεμβρίου 2020, η κυβέρνηση αποφάσισε να αναθέσει σε ομάδα εργασίας να προτείνει νέες λύσεις νομικού περιεχομένου με στόχο την εκπλήρωση όλων των απαιτήσεων του σχεδίου δράσης, όπως είναι οι απαιτήσεις που αφορούν την εφαρμογή δικαστικών αποφάσεων, με τις οποίες επιβάλλεται στο κράτος ή σε νομικές οντότητες που βρίσκονται υπό την ευθύνη του κράτους η υποχρέωση να εκτελέσουν συγκεκριμένη πράξη (υποχρέωση μη χρηματικής φύσεως).

Μία απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της 8ης Ιουνίου 2021 εγείρει σοβαρές ανησυχίες, καθώς θέτει υπό αμφισβήτηση την αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ. Στην εν λόγω απόφαση¹⁵⁵, το Συνταγματικό Δικαστήριο δεν αποδέχθηκε τις διαπιστώσεις του Δικαστηρίου της ΕΕ που αναφέρονται στην προδικαστική απόφασή του της 18ης Μαΐου 2021 και αμφισβητεί, γενικότερα, την αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ¹⁵⁶. Το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν είναι αρμόδια να εξετάζουν αν οι ρυθμίσεις της εθνικής νομοθεσίας, που το Συνταγματικό Δικαστήριο έχει κρίνει ως συνταγματικές, συνάδουν με το δίκαιο της ΕΕ, και ότι οι υποχρεώσεις που

¹⁵¹ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2005, *Săcăleanu group κατά Ρουμανίας* (προσφυγή αριθ. 73970/01).

¹⁵² Γραφείο Εκτέλεσης Αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση CM/Del/Dec(2021)1398/H46-23 της 11ης Μαρτίου 2021.

¹⁵³ Στα εν λόγω μέτρα περιλαμβάνονταν τροποποιήσεις του νομικού πλαισίου για την εξασφάλιση της έγκαιρης εκτέλεσης των αποφάσεων, καθώς και η δημιουργία, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, μηχανισμού επιτήρησης και πρόληψης της καθυστερημένης εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων στις οποίες το δημόσιο είναι οφειλέτης.

¹⁵⁴ Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης «κάλεσε εκ νέου τις αρχές να υποβάλουν, το αργότερο έως τις 15 Ιουνίου 2021, τις αναλύσεις τους σχετικά με το αν υπάρχει πιθανή σύγκρουση μεταξύ αφενός των δυνατοτήτων που διερευνώνται για να διασφαλιστεί η εφαρμογή των αποφάσεων που επιδικάζουν χρηματική αποζημίωση όταν ο οφειλέτης είναι εταιρεία ελεγχόμενη από το κράτος και αφετέρου των λοιπών διεθνών υποχρεώσεων του κράτους, και ζήτησε επίσης από αυτές να ενημερώσουν την επιτροπή σχετικά με το αν σημειώθηκε περαιτέρω πρόοδος κατά την εξέταση των μέτρων που απαιτούνται στον εν λόγω τομέα», ενώ «εξέφρασε βαθιά ανησυχία για την παρατεταμένη έλλειψη απτής προόδου και κάλεσε τις αρχές να πολλαπλασιάσουν τις προσπάθειές τους για την ταχεία ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας». Βλ. CM/Del/Dec(2021)1398/H46-23, παράγραφοι 6-7.

¹⁵⁵ Απόφαση αριθ. 390 του Συνταγματικού Δικαστηρίου της 8ης Ιουνίου 2021 σχετικά με την εξαίρεση από αντισυνταγματικότητα των διατάξεων των άρθρων 881-889 του νόμου αριθ. 304/2004 για την οργάνωση των δικαστηρίων και το έκτακτο κυβερνητικό διάταγμα αριθ. 90/2018 που αφορά ορισμένα μέτρα για τη λειτουργία του Τμήματος για τη Διερεύνηση Αξιοποιώνων Πράξεων στο Δικαστικό Σώμα.

¹⁵⁶ Στις σκέψεις 251 και 252 στην απόφασή του της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația 'Forumul Judecătorilor Din România' και λοιποί*, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-294/19, C-355/19 και C-379/19, το Δικαστήριο της ΕΕ υπενθύμισε ότι «η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης [επιβάλλει] στο αιτούν δικαστήριο να μην εφαρμόσει τις επίμαχες διατάξεις, ανεξαρτήτως της νομοθετικής ή συνταγματικής προέλευσής τους» και ότι «πρέπει να ερμηνεύεται ως ότι προσκρούει στην αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης η συνταγματική ρύθμιση κράτους μέλους, όπως ερμηνεύεται από το συνταγματικό δικαστήριο του εν λόγω κράτους μέλους, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται σε κατώτερο δικαστήριο να αποφασίσει αυτεπαγγέλτως να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική διάταξη που εμπίπτει στο πεδίο της εφαρμογής της απόφασης 2006/928, την οποία κρίνει, υπό το πρίσμα της απόφασης του Δικαστηρίου, ότι είναι αντίθετη με την εν λόγω απόφαση ή με το άρθρο 19 παράγραφος 1 δεύτερο εδάφιο της ΣΣΕ».

απορρέουν από την απόφαση του ΜΣΕ δεν δεσμεύουν τα εθνικά δικαστήρια¹⁵⁷. Η εν λόγω απόφαση μπορεί να παρακωλύει σε σημαντικό βαθμό τα δικαστήρια που καλούνται, κατά την εκδίκαση υποθέσεων και ιδίως όσον αφορά το SIII, να εφαρμόσουν τις απαιτήσεις του δικαίου της ΕΕ, οι οποίες καθορίζονται στην ως άνω προδικαστική απόφαση.

Οι ανεξάρτητες αρχές παρέμειναν δραστήριες καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Το 2020 η διαμεσολαβήτρια¹⁵⁸ υπέβαλε συνολικά 18 παραπομπές για ζητήματα αντισυνταγματικότητας (ενστάσεις και εξαιρέσεις), έντεκα από τις οποίες έγιναν δεκτές συνολικά ή εν μέρει, ενώ δύο απορρίφθηκαν και τέσσερις εξακολουθούν να εκκρεμούν. Έξι εξαιρέσεις αντισυνταγματικότητας που παραπέμφθηκαν στο Συνταγματικό Δικαστήριο αφορούσαν μέτρα που ελήφθησαν στο πλαίσιο της κατάστασης έκτακτης ανάγκης και της κατάστασης συναγερμού. Επίσης, η διαμεσολαβήτρια απηύθυνε συνολικά 65 επιστολές και συστάσεις σε διάφορους υπουργούς σχετικά με τις αποφάσεις τους για την κατάσταση έκτακτης ανάγκης και την κατάσταση συναγερμού. Στις 16 Ιουνίου 2021 το Κοινοβούλιο, αφού απέρριψε τις εκθέσεις δραστηριότητας της διαμεσολαβήτριας για τα τρία τελευταία έτη, απάλλαξε αυτήν από τα καθήκοντά της. Το Συνταγματικό Δικαστήριο, στις 29 Ιουνίου 2021, έκρινε ότι η απόλυση της διαμεσολαβήτριας από το Κοινοβούλιο ήταν αντισυνταγματική, δεδομένου ότι στον νόμο που διέπει την απόλυση δεν προβλέπονται με βεβαιότητα οι περιπτώσεις για τη συγκεκριμένη επιβολή κύρωσης, ούτε δικαίωμα άσκησης προσφυγής ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, η απόφαση απόλυσης ακυρώθηκε και η διαμεσολαβήτρια επανήλθε στα καθήκοντά της.

Η πρόταση συγχώνευσης του ρουμανικού Ινστιτούτου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Εθνικού Συμβουλίου για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων βρίσκεται υπό συζήτηση στο Κοινοβούλιο. Μετά τη θέσπιση του νόμου με τον οποίο τροποποιούνται η θητεία και οι αρμοδιότητες του ρουμανικού Ινστιτούτου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (στο εξής: RIHR)¹⁵⁹, ο πρόεδρος της Ρουμανίας υπέβαλε ένσταση αντισυνταγματικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, το Συνταγματικό Δικαστήριο κήρυξε τον νόμο αντισυνταγματικό στο σύνολό του. Η νομοθετική πρόταση για να συγχωνευθεί το RIHR με το Εθνικό Συμβούλιο για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων (στο εξής: NCCD) βρίσκεται υπό συζήτηση στη Γερουσία. Ωστόσο, σημαντικές διαφορές ως προς το νομικό καθεστώς, την αποστολή και τη θητεία των δύο αυτών θεσμικών οργάνων¹⁶⁰ δημιουργούν αβεβαιότητα ως προς την προτεινόμενη συγχώνευση¹⁶¹.

¹⁵⁷ Στην απόφασή του της 18ης Μαΐου 2021, το Δικαστήριο της ΕΕ κατέστησε σαφές ότι η Ρουμανία πρέπει να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την εκπλήρωση των κριτηρίων αναφοράς του ΜΣΕ, «και να λαμβάνει δεόντως υπόψη, στο πλαίσιο της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 της ΣΕΕ, τις εκθέσεις που συντάσσει η Επιτροπή βάσει της εν λόγω απόφασης, και ιδίως τις συστάσεις που διατυπώνονται στις εκθέσεις αυτές», υποχρέωση που έχει «κάθε όργανο του οικείου κράτους μέλους». *Ο.π.*, σκέψεις 176-178.

¹⁵⁸ Το 2020 το αίτημα διαπίστευσης του διαμεσολαβητή που υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ENNHHR) βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της εξέτασης.

¹⁵⁹ Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στη Ρουμανία, σ. 22.

¹⁶⁰ Το RIHR είναι ανεξάρτητος φορέας με νομική προσωπικότητα, ενώ το NCCD ιδρύθηκε ως κρατική αρχή με νομική προσωπικότητα. Αποστολή του RIHR είναι να ενημερώνεται όσο το δυνατόν καλύτερα για ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων από δημόσιους φορείς, από ΜΚΟ και από Ρουμάνους πολίτες, ενώ αποστολή του NCCD είναι να εφαρμόζεται η αρχή της ισότητας που προβλέπεται από το ρουμανικό Σύνταγμα μεταξύ των πολιτών στην εθνική και διεθνή νομοθεσία· τέλος, το RIHR έχει γενική εντολή να παρέχει υπηρεσίες έρευνας, πληροφόρησης, κατάρτισης και εκπαίδευσης στον τομέα των ανθρωπίνων

Το 2020 άρχισαν να ισχύουν νέες τροποποιήσεις για τη διευκόλυνση της ίδρυσης ενώσεων και ιδρυμάτων. Οι τροποποιήσεις του κυβερνητικού διατάγματος 26/2000 αποσκοπούν στη διευκόλυνση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι και στη μείωση του φόρτου γραφειοκρατίας για τις ΜΚΟ¹⁶². Ειδικότερα, οι νέες διατάξεις ευνοούν τη χρήση ηλεκτρονικών εγγράφων και τον εξορθολογισμό των διαδικασιών και των κανόνων καταχώρισης. Ενώ διάφορες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών θεώρησαν τις εν λόγω αλλαγές ως επίτευξη προόδου, υπάρχουν ακόμα επικρίσεις, ιδίως όσον αφορά την έλλειψη συνοχής στις τροπολογίες¹⁶³. Τα ενδιαφερόμενα μέρη αναφέρουν ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών επηρεάστηκαν αρνητικά από τους περιορισμούς του δικαιώματος στην ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι που επιβλήθηκαν στο πλαίσιο της πανδημίας COVID-19¹⁶⁴. Η κοινωνία των πολιτών εξακολουθεί να θεωρεί ότι περιορίζεται ο χώρος δράσης της¹⁶⁵.

δικαιωμάτων· η εντολή του NCCD περιορίζεται στον τομέα εφαρμογής των αρχών της ισότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων.

¹⁶¹ Στοιχεία από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Οργανισμών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 272-273.

¹⁶² Στοιχεία που έδωσε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Fundamental Rights Agency) για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 7. Στοιχεία από το APADOR – Επιτροπή Ελσίνκι για την έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 20.

¹⁶³ Στοιχεία από την οργάνωση Funky Citizens για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 30 και πληροφορίες που ελήφθησαν κατά την επίσκεψη στη Ρουμανία.

¹⁶⁴ Στοιχεία από το APADOR – Επιτροπή Ελσίνκι για την έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου, σ. 20.

¹⁶⁵ Βαθμολογίες της CIVICUS· οι βαθμολογίες δίνονται σε κλίμακα πέντε κατηγοριών, οι οποίες ορίζονται ως εξής: ανοιχτός, περιορισμένος, με εμπόδια, υπό καταστολή και κλειστός.

Παράρτημα Ι: Κατάλογος των πηγών με αλφαβητική σειρά*

* Ο κατάλογος των στοιχείων που ελήφθησαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης για την έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου διατίθεται στη διεύθυνση <https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation>.

Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης (2020), *Ετήσια έκθεση για τη διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων* (1 Ιανουαρίου 2020 — 31 Δεκεμβρίου 2020), Παράρτημα αριθ. 20 – PS 14/2019 σε επίπεδο Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης (http://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/02/19022021-SGG-Raportul-de-evaluare-a-implementarii-Legii-nr.-52_2003-in-anul-2020-.pdf).

Γενική Γραμματεία της κυβέρνησης (2021), *Εναρκτήρια συνεδρίαση για το έργο «Στρατηγική για τη διαχείριση της επικοινωνίας της κυβέρνησης της Ρουμανίας»* (<http://sgg.gov.ro/1/conferinta-de-deschidere-a-proiectului-strategia-pentru-managementul-comunicarii-guvernamentale-a-romaniei-cod-sipoca-754/>).

Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (2019), *Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 482: στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ*.

Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας (2020), *Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 502: διαφθορά*.

Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα – Ρουμανία (<https://rsf.org/en/romania>).

Δημοσιογράφοι χωρίς Σύνορα και Active Watch (2021), *Open letter to the Romanian authorities asking for an investigation on how the criminal claim was handled* (Ανοικτή επιστολή προς τις ρουμανικές αρχές ζητώντας τη διερεύνηση του τρόπου χειρισμού της ποινικής αξίωσης) (<https://rsf.org/en/news/romania-open-letter-rsf-and-activewatch-denounce-judicial-pressures-investigative-journalists>).

Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης της Διαφθοράς (DNA), Έκθεση δραστηριοτήτων για το 2020 (<http://www.pna.ro/obiect2.jsp?id=489>)

Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας (ANI), *Communicate on prevention and consignment measures adopted by the National Integrity Agency in the context of the organisation of local elections 2020* (Ανακοίνωση σχετικά με μέτρα πρόληψης και καταγραφής που εγκρίθηκαν το 2020 από την Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας στο πλαίσιο της διοργάνωσης εκλογών τοπικής αυτοδιοίκησης) (<https://www.integritate.eu/Comunicate.aspx?Action=1&NewsId=3005¤tPage=4&M=NewsV2&PID=20>).

Εθνικό Οπτικοακουστικό Συμβούλιο (CNA), Δελτίου τύπου για τις δημόσιες συνεδριάσεις του CNA, 10 Φεβρουαρίου 2021 (<https://www.cna.ro/article11090,11090.html>)

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018), *Public administration characteristics and performance in EU28* (Χαρακτηριστικά και επιδόσεις της δημόσιας διοίκησης στην ΕΕ-28) (<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8123&furtherPubs=yes>).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου — Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021), *Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης*.

Ίδρυμα Bertelsmann, *Sustainable Governance Indicators 2020* (Δείκτες βιώσιμης διακυβέρνησης για το 2020, Έκθεση για τη Ρουμανία) (https://www.sgi-network.org/docs/2020/country/SGI2020_Romania.pdf).

Ρουμανική κυβέρνηση (2021), *Πληροφορίες που έδωσε η Ρουμανία για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου*.

Συμβούλιο της Ευρώπης, *Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists – Romania* (Πλατφόρμα για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων – Ρουμανία) (<https://www.coe.int/en/web/media-freedom/romania>).

Συνταγματικό Δικαστήριο της Ρουμανίας, Δελτίο τύπου της 7ης Απριλίου 2021 (<https://www.ccr.ro/comunicat-de-presa-7-aprilie-2021/>).

Agerpres, «Ο δημοσιογράφος Cătălin Tolontan σε ακροαματική διαδικασία ενώπιον της DIICOT κατόπιν καταγγελίας που υπέβαλε ο δήμαρχος του τομέα 4» (*Jurnalitul Cătălin Tolontan, audiat la DIICOT în urma unei plângeri depuse de primarul Sectorului 4*) δημοσίευμα της 20ής Μαΐου 2021 (<https://www.agerpres.ro/justitie/2021/05/20/jurnalitul-catalin-tolontan-audiat-la-diicot-in-urma-unei-plangeri-depuse-de-primarul-sectorului-4--716788>).

Center for Independent Journalism (2020) Fundamental Rights under Siege 2020 [Κέντρο ανεξάρτητης δημοσιογραφίας (2020), Θεμελιώδη δικαιώματα σε κατάσταση πολιορκίας 2020].

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2021) [Κέντρο για την πολυφωνία και την ελευθερία των μέσων επικοινωνίας (2021)], *Παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα επικοινωνίας για το 2021 – Έκθεση για τη Ρουμανία*.

Dumitrita Holdis (2020), ReportIt: *When state funding discredits the press – The Romanian media is facing a financial and moral dilemma* (Όταν η κρατική χρηματοδότηση απαξιώνει τον Τύπο – Οικονομικό και ηθικό δίλημμα για τα ρουμανικά μέσα μαζικής επικοινωνίας) (<https://www.mappingmediafreedom.org/2020/10/30/reportit-when-state-funding-discredits-the-press-the-romanian-media-is-facing-a-financial-and-moral-dilemma/>).

Expert Forum (2021), Στοιχεία από την οργάνωση Expert Forum για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου.

Funky Citizens (2021), Στοιχεία από την οργάνωση Funky Citizens για την κατάρτιση της έκθεσης του 2021 για το κράτος δικαίου.

Holdis, Dumitrita (2020), ReportIt: *When state funding discredits the press – The Romanian media is facing a financial and moral dilemma* (Όταν η κρατική χρηματοδότηση απαξιώνει τον Τύπο – Οικονομικό και ηθικό δίλημμα για τα ρουμανικά μέσα μαζικής επικοινωνίας) (<https://www.mappingmediafreedom.org/2020/10/30/reportit-when-state-funding-discredits-the-press-the-romanian-media-is-facing-a-financial-and-moral-dilemma/>).

Libertatea, «Στην πολιτική δίκη το περιφερειακό δικαστήριο 2 έκρινε υπέρ του δημάρχου Baluta ενώ αποφάσισε και τη διαγραφή των άρθρων σχετικά με το Goleac! Η απόφαση δεν είναι οριστική», δημοσίευμα της 24ης Μαΐου 2021, (<https://www.libertatea.ro/stiri/in-procesul-civil-judecatoria-sectorului-2-a-dat-dreptate-primarului-baluta-si-a-decis-si-stergere-articolelor-despre-goleac-3566580>).

Liberties (Ελευθερίες) (2021) EE 2020: Demanding on Democracy (Απαιτώντας δημοκρατία) (<https://www.liberties.eu/en/stories/rule-of-law-report-2021-democracy-demanding-on-democracy/43362>)

The Center for Independent Journalism (2020), Fundamental Rights under Siege 2020 [Κέντρο ανεξάρτητης δημοσιογραφίας. (2020), Θεμελιώδη δικαιώματα σε κατάσταση πολιορκίας 2020], σ. 18 (https://cji.ro/wp-content/uploads/2020/09/Freedom-of-expression-report_final.pdf).

Παράρτημα II: Επίσκεψη στη Ρουμανία

Οι υπηρεσίες της Επιτροπής πραγματοποίησαν τον Απρίλιο του 2021 διαδικτυακές συναντήσεις με τους εξής φορείς:

- Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο
- Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο
- Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης
- Διαμεσολαβητής
- Εθνική Διεύθυνση Καταπολέμησης της Διαφθοράς
- Εθνική Ένωση Ρουμάνων Δικαστών
- Εθνική Στρατηγική για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς
- Εθνική Υπηρεσία Ακεραιότητας
- Εθνική υπηρεσία για τη διαχείριση κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων
- Εθνικό Οπτικοακουστικό Συμβούλιο
- Εισαγγελία του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου
- Ένωση «Mișcarea pentru apărarea statutului procurorilor»
- Ένωση μέσωσ μαζικής επικοινωνίας – Cluj
- Ένωση Ρουμάνων Δικαστών
- Επιτροπή νομικών υποθέσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων
- Νομοθετικό Συμβούλιο
- Υπουργείο Δικαιοσύνης
- Φόρουμ Ρουμάνων Δικαστών
- Center for Independent Journalism (Κέντρο ανεξάρτητης δημοσιογραφίας)
- Expertforum
- Freedom House
- Funky Citizens
- Initiative for Justice Association (Πρωτοβουλία για ίδρυση Ένωσης Δικαιοσύνης)

* Η Επιτροπή είχε επίσης επαφές με τις ακόλουθες οργανώσεις στο πλαίσιο σειράς οριζόντιων συνεδριάσεων:

- Δημοσιογράφοι Χωρίς Σύνορα
- Διεθνές Ινστιτούτο Τύπου
- Διεθνής Αμνηστία
- Διεθνής Ένωση Λεσβιών και Ομοφυλοφίλων-Ευρώπη (ILGA-Europe)
- Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Δημοσιογράφων
- Ευρωπαϊκή Σύμπραξη για τη Δημοκρατία
- Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ελευθερία του Τύπου και των Μέσων Ενημέρωσης
- Ευρωπαϊκό Φόρουμ Νεότητας
- Ευρωπαϊκό Φόρουμ Πολιτών
- Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- Center for Reproductive Rights (Κέντρο για τα Δικαιώματα Αναπαραγωγής)
- CIVICUS
- Civil Liberties Union for Europe (Ένωση για τις ατομικές ελευθερίες στην Ευρώπη)
- Civil Society Europe (Κοινωνία των Πολιτών της Ευρώπης)
- Conference of European Churches (Διάσκεψη Ευρωπαϊκών Εκκλησιών)
- EuroCommerce

- European Center for Not-for-Profit Law (Ευρωπαϊκό κέντρο για τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις)
- Front Line Defenders
- Human Rights House Foundation
- International Commission of Jurists (Διεθνής Επιτροπή Νομικών)
- International Federation for Human Rights (Διεθνής Ομοσπονδία για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου)
- International Planned Parenthood Federation European Network (IPPF EN) (Ευρωπαϊκό Δίκτυο της Διεθνούς Ομοσπονδίας Οικογενειακού Προγραμματισμού)
- Netherlands Helsinki Committee
- Open Society European Policy Institute (Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής Πολιτικής της Open Society)
- Philanthropy Advocacy
- Protection International
- Transparency International EU (Διεθνής Διαφάνεια ΕΕ)